

De protesten in Hong Kong

Een interdisciplinair onderzoek naar het ontstaan en de ontwikkeling van het protest (2019)

Annemijn Potappel, 5974151 - Politieke filosofie (dr. Jos Philips)

Sonia van Wenum, 6166296 - Sociale, gezondheids- en organisatiepsychologie (dr. Ilja Croijmans)

Thomas van Oostrum, 5873975 - *Conflict Studies* (drs. Lieneke de Visser)

Joanneke Wolzak, 6297951 - Internationale betrekkingen in historisch perspectief (drs. Lieneke de Visser)

Interdisciplinair onderzoek II: LAS-scriptie (LA3V11004)

Liberal Arts and Sciences - Universiteit Utrecht

Begeleider: dr. H. Hendriks

Woordenaantal: 18.669

31 januari 2020

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

1. Abstract.....	2
2. Inleiding.....	3
3. Internationale betrekkingen in historisch perspectief.....	7
4. <i>Conflict Studies</i>	19
5. Sociale psychologie.....	31
6. Politieke filosofie.....	42
7. Integratie.....	52
6.1 Disciplinaire inzichten.....	52
6.2 <i>Common ground</i>	54
6.3 Verschillen tussen inzichten.....	54
6.4 Overeenkomsten tussen inzichten.....	55
8. <i>More comprehensive understanding</i>	60
9. Conclusie en evaluatie.....	61
10. Bibliografie.....	63
9.1 Internationale betrekkingen in historisch perspectief.....	63
9.2 <i>Conflict Studies</i>	65
9.3 Sociale psychologie.....	68
9.4 Politieke filosofie.....	69

1. Abstract

Dit interdisciplinaire onderzoek behandelt de protesten van Hong Kong in 2019 vanuit vier verschillende disciplines: internationale betrekkingen vanuit historisch perspectief, *conflict studies*, sociale psychologie en politieke filosofie. Aan de hand van de hoofdvraag: “Welke factoren liggen ten grondslag aan de protesten van 2019 in Hong Kong?” worden respectievelijk de discipline inzichten besproken. Door middel van de integratietechnieken van Repko en Szostak ‘herdefinitie’ en ‘organisatie’ zijn de inzichten geïntegreerd. Uiteindelijk wordt geconcludeerd dat op verschillende schaalniveaus processen van macht en gedeelde identiteit centraal staan als factoren die ten grondslag liggen aan de protesten van 2019 in Hong Kong. Met dit onderzoek is een bijdrage geleverd aan meeromvattend begrip van de complexe maatschappelijke situatie in Hong Kong.

Sleutelwoorden: Macht | Identiteit | Protest | Hong Kong | China | Interdisciplinariteit

2. Inleiding

In het begin van het jaar 2019 ontstonden hevige protesten in Hong Kong. Miljoenen burgers zijn de straat op gegaan om te demonstreren en hun stem te laten horen jegens de autoriteiten. De protesten in Hong Kong zijn gewelddadig, waarbij demonstranten barricades opwerpen en de politie met rubberkogels, waterkanonnen en traangas ingrijpen.¹ De directe aanleiding was de introductie van de *Fugitive Offenders amendment bill* - die de uitlevering van criminelen aan China zou toestaan - door de regering van Hong Kong. Dit wetsvoorstel leidde tot woede bij de pro-democratische burgers en veroorzaakte spanningen omtrent de autonomie van de regio.² De uiteindelijke intrekking van deze wet leidde er niet toe dat de demonstraties ophielden. Al decennia heersen er namelijk voortdurend spanningen tussen Hong Kong en het 'vasteland' China met betrekking tot de inmenging van China, de communistische invloed en de burgerlijke vrijheden. Burgers zetten zich steeds meer af tegen de invloed van de ondemocratische regering van China en de invloed op het bestuur van de Speciale Bestuurlijke Regio Hong Kong.³

Protest, ofwel het uitdrukken van negatieve gevoelens over bepaalde politieke of maatschappelijke problemen, is een eeuwenoud fenomeen. Het heeft door de eeuwen heen allerlei vormen aangenomen en zelfs nog meer uiteenlopende effecten gesorteerd. Van de Franse Revolutie aan het eind van de 18de eeuw tot het Chinese Tiananmenprotest aan het eind van de jaren 80 heeft massaal protest transformerende maar ook onderdrukkende gevolgen gehad. Een in het oog springende vorm van hedendaags protest voltrekt zich in 2019 in Hong Kong.

De relevantie van dit onderwerp bevindt zich in het maatschappelijk belang en de rol die protest en demonstraties spelen in hedendaagse samenlevingen. Voor een goed begrip van het sociale fenomeen van protest zijn verschillende gezichtspunten en benaderingswijzen nodig. Protest is op zichzelf een lastig te benaderen sociaal fenomeen; grieven en beweegredenen van individuen, dynamieken van het groepswezen, de historische fundering en de filosofische zoektocht naar de juiste invulling van de moderne maatschappij spelen elk een belangrijke rol in het kunnen begrijpen van de contextgebonden protest situatie in Hong Kong. Deze scriptie beoogt

---

¹ "Veel geweld bij protesten Hongkong, 'vandaag is het extreem'", *NOS*, 29 september, 2019, <https://nos.nl/artikel/2303802-veel-geweld-bij-protesten-hongkong-vandaag-is-het-extreem.html>.

² Martin Purbrick, "A report of the 2019 Hong Kong Protests," *Asian Affairs* 50, no. 4. (2019): 465-466, doi: 10.1080/03068374.2019.1672397.

³ *Ibidem*, 482.

het fenomeen van protest te doorgronden door middel van een *casestudy* naar de dynamieken van het protest in 2019 in Hong Kong. Hierbij zal de volgende hoofdvraag centraal staan:

“Welke factoren liggen ten grondslag aan de protesten van 2019 in Hong Kong?”

Dit onderzoek wordt uitgevoerd volgens het interdisciplinaire onderzoeksproces van Repko en Szostak zoals dat is beschreven in het boek *Interdisciplinary Research*.⁴ Omdat het fenomeen meerdere complexe structuren behelst kan een afzonderlijke discipline geen volledig en alomvattend antwoord geven op de hoofdvraag, maar moet dit fenomeen worden bestudeerd door verschillende disciplines. Volgens Repko en Szostak is een probleem complex wanneer het probleem meerdere componenten of actoren bevat die moeten worden bestudeerd door verschillende disciplines.⁵ Het complexe probleem, met betrekking tot de factoren die ten grondslag liggen aan de protesten van 2019 in Hong Kong, wordt daarom interdisciplinair benaderd om op die manier een volledige verklaring te bieden van de grootschalige protesten.

De disciplines waarvan deze scriptie de inzichten zal integreren hebben elk een ander onderzoeksgebied. Binnen het vakgebied van internationale betrekkingen in historisch perspectief (hierna: internationale betrekkingen) wordt het verleden onderzocht om verklaringen te bieden met betrekking ontwikkelingen in hedendaagse samenlevingen. De betrekkingen tussen staten en de onderhandelingsprocessen tussen verschillende regio's worden getracht te verklaren. Protesten en demonstraties hebben vaak onderliggende en diepgewortelde oorzaken - zoals een koloniaal verleden en machtsverschuivingen - die invloed hebben op de groepen die overgaan tot protest. Historische ontwikkelingen en gebeurtenissen die hebben geleid tot de vorming van het protest zoals dat zich manifesteert in Hong Kong worden in deze discipline onderzocht.

Conflict Studies analyseert de oorzaken en dynamieken van conflict vanuit een multidisciplinair perspectief. Hierbij worden inzichten van bijvoorbeeld sociologie, culturele antropologie, sociale geografie en geschiedenis gebruikt om conflict tussen en binnen groepen mensen te bestuderen. Aan de hand van dit perspectief wordt de groepsvorming en sociale dynamiek van de prodemocratische protestbeweging in Hong Kong onderzocht.

---

⁴ Allen F. Repko en Rick Szostak, *Interdisciplinary Research: Process and Theory* (3rd edition), (Los Angeles: SAGE Publications, Inc, 2016).

⁵ Ibidem.

De discipline van de sociale psychologie onderzoekt hoe mensen situaties ervaren en hoe deze perceptie van een situatie hun gedrag beïnvloedt. Hierdoor is het mogelijk om vanuit de sociale psychologie de individuele beweegredenen voor deelname aan een protest voor een gemeenschappelijk doel te analyseren. Het is namelijk niet de objectieve waarheid maar de geconstrueerde sociale realiteit, gebaseerd op de percepties van een situatie die bepaald hoe individuen denken, zich voelen en gedragen. Het is dan ook nuttig om vanuit het perspectief van deze discipline te bekijken hoe de inwoners van Hong Kong de politieke situatie van vóór de huidige protesten ervoeren om een beeld te kunnen vormen van hun beweegredenen tot deelname aan deze protesten.

De disciplinaire benadering van politieke filosofie onderzoekt de machtsverhoudingen die onderliggend zijn aan de maatschappelijke ontwikkelingen die leiden tot protest. Hierdoor kan een genuanceerd beeld van protest worden gecreëerd en worden algemene aannames aangaande binaire verhoudingen bevestigd. De filosofie biedt een relevante visie omdat ze dieperliggende oorzaken aan de kaak stelt en zo een aanvulling op de andere disciplines vormt.

De volgende vier hoofdstukken zullen elk een disciplinaire uitleg bieden met betrekking tot de opstanden in Hong Kong. In het eerste hoofdstuk staat de discipline van de internationale betrekkingen centraal. De deelvraag die wordt beantwoord in dit hoofdstuk is: “Welke inherente gebreken had het beleid van *‘One Country, Two Systems’* met betrekking tot de door Hong Kong beoogde doelen?” Vervolgens zal het hoofdstuk van *conflict studies* de vraag onderzoeken: “Welke bijdragen leveren sociale media netwerken aan de vorming van protestgroepen in Hong Kong tijdens de opstand van 2019?” De deelvraag die vanuit de sociale psychologie beantwoord wordt luidt: “Wat zijn de belangrijkste sociaal psychologische processen die de deelname van de inwoners van Hong Kong aan de protesten van 2019 verklaren?” Ten slotte zal er vanuit de discipline politieke filosofie een analyse worden gedaan volgens een Foucaultiaanse interpretatie van machtsverhoudingen op de protesten in Hong Kong. De deelvraag die hierbij gesteld wordt is: “Hoe kunnen de protesten in 2019 in Hong Kong op een Foucaultiaanse manier begrepen worden??”

Daarna zullen we de verschillende disciplinaire inzichten integreren om tot een alomvattend begrip van de protesten te komen in het zesde hoofdstuk van dit verslag. Dit zal gebeuren aan de hand van de interdisciplinaire integratietechnieken herdefinitie en organisatie van Repko en Szostak. Op basis van een, vanuit de diverse disciplinaire resultaten geconstrueerde,

common ground zal gepoogd worden tot een meer omvattend inzicht op het fenomeen van de protesten in Hong Kong te komen - de *more comprehensive understanding*.⁶ Uiteindelijk zal blijken dat de protesten in Hong Kong worden beïnvloed door processen van ‘gedeelde identiteit’ en ‘macht’ op verschillende schaalniveaus.

---

⁶ Allen Repko en Rick Szostak, *Interdisciplinary Research*, 426.

Disciplinaire inzichten

2. Internationale betrekkingen in historisch perspectief

2.1 Inleiding

De oorzaken van de anti-Chinese protesten die sinds juni 2019 in Hong Kong plaatsvinden gaan gedeeltelijk terug tot de geschiedenis van deze Speciale Administratieve Regio (HKSAR). In 1841, na de Britse overwinning in de eerste Opiumoorlog in 1840, werd Hong Kong een kroonkolonie van het Britse Rijk. Hong Kong ontwikkelde zich sindsdien op sociaal, cultureel, politiek en economisch niveau op een andere manier dan het ‘vasteland’, dat wil zeggen: communistisch China. De belangrijkste Britse bijdragen aan Hong Kong zijn de rechtsstaat, het ambtenarenapparaat, de economische vrijheid en het democratiseringsproces. Na een periode van 156 jaar werd na diplomatieke onderhandelingen tussen China en Groot-Brittannië door het ondertekenen van de overdracht aan China op 30 juni 1997 een einde gemaakt aan de Britse heerschappij over Hong Kong. Voorwaarde voor deze machtsoverdracht was het zogenoemde beleid van “*One Country, Two Systems*”. In de jaren 80 was door het bewind van de president Deng Xiaoping van de Volksrepubliek China de *Basic Law* (1997) die de essentie van “*One Country, Two Systems*” belichaamt met betrekking tot Hong Kong opgesteld. Dit grondwettelijke principe – dat al in de jaren ’70 werd overwogen – behelst het institutionele kader voor eenwording waarin de individuele regio een eigen economisch en bestuurlijke systeem had. Dit principe was gericht op het behoud van de autonomie, van eigen wetten en van een kapitalistische economie in Hong Kong en diende gedurende een periode van vijftig jaar onveranderd te blijven.⁷ De inwerkingtreding van de basiswet van HKSAR in 1997 betekende de voltooiing en de implementatie van het concept van “*One Country, Two Systems*”.⁸

Na de machtsovername ontstonden er echter systematische problemen in de samenleving met betrekking tot de invloed van communistisch China, die leidden tot verscheidene demonstraties in Hong Kong. Het beleid met betrekking tot de beloofde autonomie vertoonde al snel problemen en deze voortdurende spanningen tussen “één land” en “twee systemen” leidden in maart 2019 opnieuw tot burgerprotesten.⁹

---

⁷ “The Basic Law of the HKSAR of the People’s Republic of China”, geraadpleegd van: https://www.basiclaw.gov.hk/en/basiclawtext/images/basiclaw_full_text_en.pdf.

⁸ “The Basic Law of the HKSAR”, 73.

⁹ Lily Kuo, “What are the Hong Kong protests about?”, *The Guardian*. 25 juni, 2019. <https://www.theguardian.com/world/2019/jun/10/what-are-the-hong-kong-protests-about-explainer>

De vraag die naar aanleiding van de huidige maatschappelijke ontwikkelingen kan worden gesteld is op welke manier het onderhandelingsproces en de overeenkomst van “*One Country, Two Systems*” hebben bijgedragen aan de hedendaagse problemen in Hong Kong. De deelvraag die in dit disciplinaire hoofdstuk zal worden beantwoord is de volgende: “Welke inherente gebreken had het beleid van “*One Country, Two Systems*” met betrekking tot de door Hong Kong beoogde doelen?” Deze vraag zal door middel van literatuuronderzoek worden beantwoord. *The Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region of the People’s Republic of China* zal worden geraadpleegd om de belangrijkste beoogde doelen te achterhalen zoals deze waren vastgesteld in het formele verdrag na de onderhandelingen tussen 1982 en 1997. Op die manier kijken we terug in het verleden hoe het is gegaan. De belangrijke theoretici die bijdragen in dit onderzoek zijn professor *Hong Kong Studies* Tai-lok Lui en historicus Ian Scott. Het onderzoek zal worden geanalyseerd binnen de theorie van het realisme zoals het is beschreven door Robert J. Jackson in “*Global Politics in the 21st Century*” en politicoloog John Mearsheimer in “*The Tragedy of Great Power Politics*”.¹⁰

Dit onderzoek draagt bij aan het academisch debat over de historische oorzaken van de protesten van 2019 in Hong Kong. De verhouding tussen Hong Kong en China staat al enkele decennia op scherp. Een historisch onderzoek naar een conflict biedt inzichten in de mogelijke medeoorzaken. Het onderwerp is maatschappelijk relevant; de protesten spelen een belangrijke rol in de politiek.

Het onderzoek in dit hoofdstuk bestaat uit verschillende paragrafen en begint met de uiteenzetting van het realisme dat een raamwerk biedt voor dit onderzoek en stelt waarom het realisme kan worden toegepast op de staat China. Daarnaast worden kort de beoogde doelen van het beleid van “*One Country, Two Systems*” zoals ze zijn vastgelegd in de Hongkongse basiswet geanalyseerd. De onderliggende redenen die aan dit verdrag ten grondslag lagen worden besproken vanuit het perspectief van verschillende auteurs zoals Tai-lok Lui en Ian Scott. In de volgende paragraaf zal worden onderzocht in hoeverre deze doelen zijn bereikt en welke problemen zich daarbij voordeden. Deze onderwerpen zullen vanuit het perspectief van verschillende theoretici worden belicht. Uiteindelijk zal dit paper tot een conclusie komen.

---

¹⁰ Robert J. Jackson, *Global Politics in the 21st Century* (New York: Cambridge University Press, 2013). 111-114; John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W. W. Norton & Company, 2001).

2.2 Theoretisch kader: realisme

Dit onderzoek wordt geplaatst binnen de theorie van het realisme. Door Robert Jackson worden de centrale basisaannames van het realisme uiteengezet. Het realisme is een dominante stroming binnen de internationale betrekkingen die stelt dat de internationale politiek opereert als een anarchie; een systeem zonder overkoepelend gezag. De staten op het internationale toneel zijn tijdens het bedrijven van politiek de dominante soevereine entiteiten. De voornaamste doelstelling van staten is het streven naar macht. Machtsuitbreiding ontstaat bijvoorbeeld door de ontwikkeling van een sterke economie en militair apparaat. Daarnaast zijn basisaannames van het realisme dat de behartiging van de eigen belangen van staten en het streven naar een hoge machtspositie de belangrijke doelstellingen van staten zijn. De taak van de staat is om de eigen bevolking te verdedigen. Het handelen uit eigenbelang is het enige rationele wat staten kunnen doen om sterker te worden.¹¹

Politicooloog John Mearsheimer stelt met betrekking tot het offensief realisme dat de machtigste staten streven naar de hegemonie in de wereld. Deze staten willen ervoor zorgen dat er geen andere staat bestaat die machtiger is dan zij zijn. Mearsheimer stelt dat de macht kan worden vergroot door een sterke economische en militaire positie, wat Jackson tevens beargumenteerde. Staten willen een dominante positie bekleden op het wereldtoneel en hun eigen belangen bevorderen. Het voortbestaan is een belangrijk doel van staten. Volgens John Mearsheimer zijn de intenties van andere staten – met betrekking tot de toekomstige doelstellingen – onbekend, omdat de relatie tussen op wantrouwen is gebaseerd.¹²

Mearsheimer stelt in zijn artikel “China’s Unpeaceful Rise” dat de internationale politiek als een gevaarlijke onderneming kan worden gezien. De meest machtige staten proberen om de hegemonie te vestigen in hun regio zodat geen enkele andere grote macht de regio kan domineren. Deze theorie past Mearsheimer toe op China. China zal zich namelijk niet op een vreedzame manier zal ontwikkelen. China probeert Azië te domineren door de regionale hegemonie te vestigen. Mearsheimer concludeert dat dit de “tragedy of great power politics” is.¹³

---

¹¹ Jackson, *Global Politics in the 21st Century*, 111-114.

¹² Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, 160.

¹³ Mearsheimer, “China’s Unpeaceful Rise”, 162.

2.3 De oogmerken van “*One Country, Two Systems*” volgens China en Hong Kong

De beoogde doelen zullen worden besproken zoals ze zijn geformuleerd in de basiswet na de onderhandelingen tussen China, Groot-Brittannië en Hong Kong. Ook worden de onderliggende redenen van de betrokken landen met betrekking tot het beleid besproken. Deze achterliggende beweegredenen kunnen worden achterhaald door de prioriteiten en motivaties van de beleidsmakers vast te stellen.

2.3.1 De vastgestelde doelen in de Hongkongse basiswet

De gemeenschappelijke verklaring “*One Country, Two Systems*” maakt deel uit van de nationale basiswet van Hong Kong. Met betrekking tot het principe “*One Country, Two Systems*” stelt de basiswet dat het belangrijk is “to establish a Special Administrative Region directly under the Central People’s Government when China resumes its sovereignty over Hong Kong”.¹⁴

Het principe behelsde dat er één China was, maar dat de Speciale Administratieve Regio Hong Kong ‘a high degree of autonomy’ heeft waarbij ‘Hong Kong people administering Hong Kong’ en de persoonlijke vrijheid, justitiële onafhankelijkheid, investeringsmogelijkheden, eigen economische en administratieve systemen konden worden behouden. “Upholding national unity and territorial integrity, maintaining the prosperity and stability of Hong Kong, and taking account of its history and realities” waren belangrijke doelstellingen.¹⁵ De basiswet van de HKSAR stelde met betrekking tot de oogmerken dat “the socialist system and policies shall not be practised in the HKSAR and the previous capitalist system and way of life shall remain unchanged for 50 years”.¹⁶ De burgers in Hong Kong konden hun eigen lokale regering en de Chief Executive kiezen wanneer het volledige algemene kiesrecht zou worden ontwikkeld. Een politieke engagement gaf hen invloed bij het opstellen van de basiswet en het toekomstige politieke systeem. De centrale overheid in Peking behield echter de controle over defensie, buitenlandse zaken en de juridische interpretatie van de basiswet van Hong Kong.¹⁷

De belangrijkste doelstellingen van het “*One Country, Two Systems*” zoals ze waren vastgesteld in de basiswet was dat Hong Kong waren dus het behoud van de eigen kapitalistische

---

¹⁴ “The Basic Law of the HKSAR”, 1.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ “The Basic Law of the HKSAR”; Yiu-Chung Wong. *One Country, Two Systems in Crisis: Hong Kong's Transformation since the Hangover*, (Londen: Lexington Books, 2004).

¹⁷ “The Basic Law of the HKSAR”, 17.

economie, een hoge mate van autonomie met betrekking tot de politiek en cultuur, dat Hong Kong werd geleid door Hong Kong, waarbij de regering werd gekozen door de Hongkongse bevolking zelf. Dit gehele systeem bleef voor een periode van 50 jaar bestaan na de implementatie in juni 1997.

2.3.2 Achterliggende beweegredenen China

Om te vast te stellen waar de achterliggende beweegredenen van China lagen worden de prioriteiten en drijfveren met betrekking tot het onderhandelingsproces van dit beleid onderzocht. Deze beweegredenen worden besproken aan de hand van academisch literatuur.

Professor *Hong Kong studies*, Tai-Lock Lui, beargumenteerde in zijn onderzoek dat er met betrekking tot het principe een aantal ‘‘hidden assumptions in its conception and reception’’ waren en China, Groot-Brittannië en Hong Kong eigen prioriteiten hadden.¹⁸ Tai-Lock stelde dat bij de eerste onderhandelingen de effectiviteit van ‘‘*One Country, Two Systems*’’ al als onzeker werd bestempeld, omdat het geen resultaat was van een consensus onder alle betrokken partijen.

In eerste instantie moet worden vastgesteld dat Groot-Brittannië de toenmalige leider van China, Deng Xiaoping, op het feit wees dat er beleid moest worden geformuleerd met betrekking tot het aflopen van het koloniale contract tussen Groot-Brittannië en Hong Kong.¹⁹ Daarnaast werd Hong Kong niet betrokken bij de onderhandelingen tussen China en Groot-Brittannië. Tot 1995 werd de aanwezigheid van Hong Kong door China verworpen, omdat Deng Xiaoping beargumenteerde dat het niet nodig was omdat Hong Kong op China konden vertrouwen. Het was dus grotendeels een overeenkomst tussen China en Groot-Brittannië.²⁰

Daarnaast stelt Tai-Lock Lui dat de drijfveren van China met betrekking tot het beëindigen van de koloniale verbintenis tussen Groot-Brittannië en Hong Kong en de soevereiniteitsovername van China voor een gedeelte kan worden teruggevoerd op de nationale belangen van China. Tai-Lock Lui noemt in eerste instantie de nationale trots en waardigheid die China graag wilde

---

¹⁸ Lui, Tai-Lok. ‘‘A missing page in the grand plan of ‘‘one country, two systems’’: regional integration and its challenges to post-1997 Hong Kong’’ *Inter-Asia Cultural Studies* 16, no. 3. (2015): 396-409. doi: 10.1080/14649373.2015.1069053, 398.

¹⁹ Ian Scott, *Political Change and the Crisis of Legitimacy in Hong Kong*, (Honolulu: University of Hawaii Press, 1989): 172-173.

²⁰ Michael Yahuda, *Hong Kong; China’s Challenge*. (Londen: Routledge), 12-13.; Ian Scott. ‘‘One country, two systems’’: the end of a legitimating ideology?’’ *Asia Pacific Journal of Public Administration* 39. (2017): 83-99. doi: 10.1080/23276665.2017.1325619.

behouden.²¹ Daarnaast was het voor China gunstig om de economische, sociale en politieke veranderingen te reduceren in Hong Kong. Het behoud van de economische welvaart en de politieke stabiliteit was voordelig voor China. Hong Kong kon op deze manier als een belangrijke regio fungeren die toegang bood tot het buitenlandse kapitaal en de handel met andere niet-communistische landen.²² Dit hielp de economische ontwikkeling van China.²³ Door het beleid van “*One Country, Two Systems*” kon de regio in zijn toenmalige vorm blijven bestaan.

Historicus Ian Scott betoogt in zijn onderzoek dat het principe van “*One Country, Two Systems*” als een overgangsmiddel fungeerde met het uiteindelijke doel om Hong Kong opnieuw in China te integreren en de soevereiniteit te herstellen. Scott stelt dat het concept een basis was voor het herstel van de Chinese soevereiniteit over Hong Kong, zoals de leider van Volksrepubliek China Deng Xiaoping het voor ogen had.²⁴ Dit kan worden gezien als het streven naar het vergroten van de macht door China. Daarnaast stelt Scott in overeenstemming met Tai-Lock Lui dat de beloofde periode van 50 jaar en het idee van “Hong Kong people ruling Hong Kong” bedoeld was om steun van Hong Kong te genereren en de angst van de bevolking te reduceren.²⁵ Het was voor China van belang om het wantrouwen, de angsten en spanningen bij de Hongkongse bevolking af te doen nemen om de relatie tussen China en Hong Kong te herstellen.²⁶

Het doel van China was om Hong Kong op een vreedzame manier op te nemen in het vasteland. Tai-Lock Lui en Ian Scott stellen daarnaast dat het politieke principe van het “*One Country, Two Systems*” een middel was om de institutionele structuur te ontwerpen, maar ook om politieke angstgevoelens te doen afnemen en de relatie tussen Hong Kong en China in vrede te herstellen. De prioriteiten van China lagen dus voornamelijk in het winnen van vertrouwen, die China uiteindelijk niet heeft kunnen waarborgen. Daarnaast kan vanuit het realistische perspectief van Jackson en Mearsheimer worden geconcludeerd dat het aannemelijk is dat de behartiging van de nationale belangen – de versterking van de economie, het herstellen van de soevereiniteit, het streven naar de hegemonie en de nationale waardigheid – van China de voornaamste

---

²¹ Lui, “A missing page in the grand plan of “one country, two systems”, 398.

²² Lui, “A missing page in the grand plan of “one country, two systems”, 398.

²³ John Carroll, *A Concise History of Hong Kong* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2007), 217; Byron Weng, “The Hong Kong Model of “One Country, Two Systems”: Promises and Problems.” *Asian Affairs* 14, no. 4. (1987): 198.

²⁴ Scott, “One country, two systems”, 85-86.

²⁵ *Ibidem*, 86.

²⁶ Lui, “A missing page in the grand plan of “one country, two systems”, 401.

beweegredenen achter het contract waren. Het niet betrekken van Hong Kong kan worden gezien als machtsmisbruik door China. Mearsheimer stelde dat “China will want to make sure that it is so powerful that no state in Asia has the wherewithal to threaten it.”²⁷

2.3.3 Achterliggende beweegredenen Hong Kong

De achterliggende gedachten met betrekking tot het contract van “*One Country, Two Systems*” van Hong Kong verschillen met de beweegredenen van China. Hun achterliggende gedachten kunnen worden achterhaald door de prioriteiten van Hong Kong te onderzoeken.

De onderhandelingsprocessen veroorzaakten angst en spanning bij de Hongkongse bevolking. Echter, het aanbieden van “*One Country, Two Systems*” was enigszins geruststellend aangezien het voor Hong Kong zou betekenen dat de regio niet direct terug werd gegeven aan China en er beperkingen werden opgelegd aan de uitoefening van de macht door China. Het wantrouwen in de China en de angsten van de Hongkongse bevolking voor politieke, sociale en economische veranderingen werden gereduceerd door het contract.²⁸

De Hongkongse bevolking streefde naar een volledige democratie, politieke zelfbeschikking en algemeen kiesrecht – wat zou worden gewaarborgd in het systeem van “*One Country, Two Systems*”. Hong Kong had de perceptie dat “*One Country, Two Systems*” een contract was tussen de Chinese overheid en de Hongkongse bevolking waarin de rechten als onschendbaar werden beschouwd.²⁹ In eerste instantie zag de Hongkongse bevolking “*One Country, Two Systems*” als een positief contract zagen, omdat de Chinese regering herhaaldelijk had gezegd dat ze de beloftes in het verdrag zouden handhaven.³⁰

2.4 In hoeverre zijn deze oogmerken bereikt?

Voordat het principe officieel werd geïmplementeerd waren er al onzekerheden wat betreft het nakomen van aan de beloftes en het functioneren van het beleid. Na de implementatie ontstonden in de loop van de decennia onderliggende spanningen en dit uitte zich in demonstraties.³¹ De al

---

²⁷ Mearsheimer, “China’s Unpeaceful Rise”, 162.

²⁸ Scott, “One country, two systems”, 89.

²⁹ Ibidem, 39.

³⁰ Bill Chou, “New Bottle, Old Wine: China’s Governance of Hong Kong in View of Its Policies in the Restive Borderlands”, 200-201.

³¹ Weng, “The Hong Kong Model of “One Country, Two Systems”: Promises and Problems.”, 193-209.

dan niet behaalde doelen van “*One Country, Two Systems*” worden door theoretici op verschillende wijze beoordeeld.

2.4.1 Behaalde doelen: economische integratie

De behaalde doelstellingen en resultaten worden vanuit economisch oogpunt positief belicht. De economische integratie zoals China die voor ogen had kende weinig problemen. De economieën van de Speciale Administratieve Regio en China waren door het systeem nauw met elkaar verbonden en profiteerden beiden van elkaar.³² Ming Chan stelde ook vast dat Hong Kong na 1997 heeft geprofiteerd van het beleid door de nauwere relatie met de Chinese markt.³³

Door professor Alvin So werd beleid tevens positief belicht. Het eenwordingsproces zoals het was opgesteld in het beleid van “*One Country, Two Systems*” tussen de “two divided states, two divided economies, two divided societies and two divided cultures and identities” was lastig, maar kon wel als succesvol worden omschreven met betrekking tot de beoogde doelstellingen van China ondanks de vele crises die China en Hong Kong hebben doorgemaakt. Eén van de voornaamste prioriteiten van China was namelijk de “national reunification” van China en Hong Kong.³⁴ Alvin So stelt dat “the framework “*One Country, Two Systems*” has provided a firm institutional foundation for the unification process.”³⁵

2.4.2 De gebreken van het beleid: politiek en cultureel

De huidige protesten van 2019 zijn voornamelijk gericht op de onvrede van de invloed van China in het algemeen en het idee van de Hongkongse bevolking dat China een inbreuk maakt op hun autonomie. In maart 2019 wilde China een nieuwe uitleveringswet invoeren, die China de mogelijkheid zou geven om Hongkongse verdachten op te pakken en te berechten. Dit wetsvoorstel leidde tot woede onder de Hongkongse bevolking, omdat China op die manier de wet kan misbruiken en andersdenkenden uit kan zenden. De wet geeft hen dus meer macht en kan de

---

³² Anne-Laure Delatte en Maud Savar-Mornet, “Made in China, Financed in Hong Kong,” *China Perspectives* 2, (2007): 58-59.

³³ Ming Chan. “The Challenges of “*One Country, Two Systems*” Disequilibrium in China’s Hong Kong SAR, 1997–2017”, *Chinese Law & Government* 50, no. 1. (2008): 2-3, doi: 10.1080/00094609.2018.1445337.

³⁴ “The Basic Law of the HKSAR”; Lui, “A missing page in the grand plan of “one country, two systems”.

³⁵ Alvin So, “*One Country, Two Systems*” and Hong Kong-China National Integration: A Crisis-Transformation Perspective”, 113-114.

rechten van de burgers in Hong Kong ondermijnen, hoewel in het van “*One Country, Two Systems*” was vastgesteld dat Hong Kong een hoge mate van autonomie zou krijgen voor een periode van 50 jaar. Deze uitleveringswet heeft de angst met betrekking tot de inbreuk van China op de autonomie van Hong Kong aangewakkerd.³⁶ Dit is een aanduiding dat China het beleid niet nakomt met betrekking tot de vastgestelde doelen.

Deze gebreken van het beleid kunnen worden onderbouwd door de *White Paper* die in 2014 werd opgesteld door de Chinese regering. Een *white paper* is een document waarin een probleem of mogelijke oplossing beschreven. In 2014 werd een White Paper “The Practice of the ‘One Country, Two Systems’ Policy in the Hong Kong Special Administrative Region” door de Raad van State opgesteld, waarin de praktijk van “*One Country, Two Systems*” werd besproken door de Chinese regering. De *white paper* stelde dat “the high degree of autonomy of the HKSAR [...] is not full autonomy, nor a decentralised power”.³⁷ Deze *white paper* ontketende ook opnieuw kritiek vanuit Hong Kong omdat zij vonden dat China hun beloften niet nakwamen met betrekking tot het “*One Country, Two Systems*” beleid. Dit kan worden gezien als een inherent gebrek van het opgestelde beleid in 1997. Het beleid werd na 17 jaar herzien waarin de beloften van het “*One Country, Two Systems*” – het algemene kiesrecht en de autonomie – werden geherformuleerd. Naar voren kwam dat enkel de nadruk lag op de staatsbelangen van China en de soevereiniteit van China waarin “één land” belangrijker was dan de “twee systemen”.³⁸ Ook professor Ming Chan stelde dat het opdringerige Peking zich voortdurend inspande om het idee van “*One Country*”, te verheffen boven het onderdanige element “*Two Systems*”.³⁹

China had bijvoorbeeld andere ideeën over de interpretatie van het beleid en hoe de unificatie zou worden bereikt. China had het beleid ontworpen om Hong Kong te integreren in China, terwijl het voor China een contract was voor de bescherming van hun burgerrechten en de autonomie.

---

³⁶ Kuo, “What are the Hong Kong protests about?”, *The Guardian*. (25-07-2019); Martin, Purbrick. ‘A report of the 2019 Hong Kong Protests.’ *Asian Affairs* 50, no. 4, 482, doi: 10.1080/03068374.2019.1672397.

³⁷ ‘The Practice of the ‘One Country, Two Systems’ Policy in the Hong Kong Special Administrative Region’, geraadpleegd van: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986578.htm op 15-01-2020.

³⁸ Alan Wong, "Beijing's 'White Paper' Sets Off a Firestorm in Hong Kong". *The New York Times*. (11-06-2014); Tim Hume. “Alarm in Hong Kong at Chinese white paper affirming Beijing control”, *CNN*. (03-06-2014).

³⁹ Chan, “The Challenges of “One Country, Two Systems”, 2.

China probeerde desondanks in de afgelopen decennia Hong Kong op een snelle manier te integreren. Echter, dit standpunt van de Chinese regering betekende echter de ondermijning van de beloofde periode van 50 jaar waarvan de Hongkongse bevolking dacht dat het in de wet verankerd was. Dit leidde tot groeiende onvrede in Hong Kong, wat tot gevolg had dat de soevereiniteitslijn van China verhardde.⁴⁰ Dit is in lijn met wat Gittings beargumenteert. De Hongkongse bevolking wilde veranderingen in het kiesstelsel, meer democratische vertegenwoordiging in de Wetgevende Raad en verkiezing van de Chief Executive door middel van algemeen kiesrecht – wat was beloofd in het beleid van “*One Country, Two Systems*”. Echter, de uitoefening van de soevereiniteit van China over Hong Kong werd strenger naar mate de veranderingen door Hong Kong heftiger werden nagestreefd.⁴¹ Sonny Shiu-Hing Lo beargumenteert dat de terughoudendheid van Peking in de democratische hervormingen en minimaal hervormde politiek de spanningen in Hong Kong hebben verergerd. De sterke politieke identiteit van Hong Kong vroeg naar de beloofde democratische hervormingen, wat botste met de Chinese identiteit. De Hongkongse samenleving zag volledige democratisering als enige oplossing zien om “*Two Systems*” te handhaven, terwijl de heersende elite de controle niet wilde verliezen en de democratie wilde beperken om het concept “*One System*” te waarborgen.⁴²

Politicooloog Anastasia Yip noemt in haar artikel dat het systeem van “*One Country, Two Systems*” al fundamentele gebreken bezat. Hoewel China hoopte om Hong Kong te versmelten met het nationale beeld, stelde Yip dat dit “integration experiment defeats its own purpose”, omdat het systeem de basis voor een vijandige houding van Hong Kong tegenover China vormde. Verschillende culturele identiteiten binnen één nationaal kader – het individualisme van Hong Kong en het confucianisme van China – leidden tot problemen in de relatie tussen China en Hong Kong. De “deep-seated identity crises” werd genegeerd door het verdrag van “*One Country, Two Systems*” en ondermijnde de eenwording van identiteiten in Hong Kong en China.⁴³ Bij de Hongkongse bevolking leidde dit tot ontevredenheid en angst voor een toekomstige unificatie met China. Yip stelt dat de poging van China om hun confucianistische agenda *top-down* te

---

⁴⁰ Scott, “One country, two systems”, 87-88.

⁴¹ Danny Gittings. *Introduction to the Basic Law*. (Hong Kong: Hong Kong University Press, 2016).

⁴² Sonny Shiu-Hing Lo, “One Formula, Two Experiences: political divergence of Hong Kong and Macao since ret”, 383-384.

⁴³ Anastasia Yip, “Hong Kong and China: One Country, Two Systems, Two Identities,” *Global Societies Journal* 3, (2015): 21.

implementeren in deze stad – waarin een groot aantal geloofde in het individualisme – inherent de angst op riep voor een vorm van herkolonisering.⁴⁴

De *White paper* en de uitleveringswet tonen aan dat China niet wacht op het verlopen van de 50-jarige overeenkomst. Hong Kong streefde naar democratische hervormingen en autonomie zoals het was opgesteld in het beleid. Echter, China wilde de soevereiniteit herstellen en een vreedzaam proces van unificatie bewerkstelligen met als doel om Hong Kong te integreren en als het ware “op te slokken”. Deze doelstellingen – de honger naar macht en hegemonie die China nastreeft – komen overeen met het realisme zoals dat door Jackson en Mearsheimer is beschreven. De achterliggende reden waarom “*One Country, Two Systems*” niet is gewaarborgd is omdat China andere lange termijn doelstellingen voor ogen had dan Hong Kong. Deze lange termijn doelstellingen zijn echter niet in het beleid opgenomen. Dit zijn de oorzaken van het de gebreken van het beleid.

2.5 Conclusie

De demonstraties die in Hong Kong plaatsvinden in 2019 vinden hun oorzaak gedeeltelijk in de ontwikkelingen in de geschiedenis en de relaties met voormalig kolonisor Groot-Brittannië en China. In 1997 werd Hong Kong overgedragen aan het voormalig moederland China. Na een onderhandelingsperiode van ongeveer tien jaar tussen Groot-Brittannië, China en Hong Kong werd er in 1984 de *Basic Law* ondertekend waarbij het beleid van “*One Country, Two Systems*” als belangrijke voorwaarde van de machtsoverdracht werd gezien. Het verdrag behelst het principe dat de autonomie en het behoud van de politieke en economische systemen in Hong Kong centraal staat. Hoewel dit verdrag voor een periode van 50 jaar zou gelden, zijn er in die periode meerdere protesten ontstaan tegen de inbreuk van China op de autonomie waardoor de verhouding tussen China en Hong Kong op scherp is komen te staan.

In dit onderzoek stond de vraag centraal: “Welke inherente gebreken had het beleid van “*One Country, Two Systems*” met betrekking tot de door Hong Kong beoogde doelen?” Het onderzoek is gericht op de achterliggende beweegredenen en prioriteiten van China en Hong Kong met betrekking tot het beleid van “*One Country, Two Systems*”. Naar voren is gekomen dat de algemene doelstellingen van China en Hong Kong overeenkomen – angst reduceren en de nadruk op het behoud van de toenmalige systemen, maar verschillen op de lange termijn. De prioriteiten

---

⁴⁴ Ibidem, 21.

voor de lange termijn van China lagen vooral in het “opslokken” van Hong Kong, terwijl de prioriteiten van Hong Kong zelf lagen bij het belang van de autonomie en democratische ontwikkelingen. Dat de algemene doelen in het formele verdrag niet volledig gewaarborgd zijn kan worden verklaard door de eigen agenda van China, die vooral vanuit eigen nationale belangen handelde en dit beleid gedeeltelijk als manier zag om er voor henzelf voordeel uit te halen op economisch en politiek gebied. Dit kan worden verklaard vanuit de theorie van het realisme zoals dat naar voren komt in het werk van Jackson en Mearsheimer.

De lange termijn doelstellingen van China en Hong Kong liepen uiteen maar ontbraken tegelijkertijd in het “*One Country, Two Systems*” beleid. De verschillende perspectieven op de lange termijn doelstellingen van China en Hong Kong bieden een gedeeltelijke verklaring voor de gebreken van het systeem van “*One Country, Two Systems*”. Dit leidt tot continue spanningen tussen Hong Kong en China die de voedingsbodem vormen voor de huidige protesten van 2019.

3. Conflict Studies

3.1 Inleiding

Na de parapluoprotesten van 2014 werd Hong Kong in 2019 opnieuw het toneel van een grootschalige burgerbeweging. Hoewel deze begon met protesten tegen een nieuwe uitleveringswet die was uitgevaardigd door het Chinese vasteland, groeide deze beweging in het loop van het jaar uit tot een slepend en semi-gewelddadig conflict tussen de overheid van de Speciaal Bestuurlijke regio Hong Kong en de prodemocratische burgerbeweging. Dit disciplinaire hoofdstuk richt zich op de rol die sociale media in dit conflict spelen. Het gebruik van sociale media in grootschalige burgerbewegingen en opstanden is geen nieuw gegeven: sinds het begin van de 21ste eeuw is vrijwel elke vorm van opstand in verschillende maten gevormd, gevoed en versterkt door het gebruik van deze digitale netwerken.⁴⁵ Verbondenheid met het internet biedt protestbewegingen een platform waarop gecommuniceerd kan worden met aanhangers en het grote publiek, lagere kosten bij het coördineren, faciliteren en mobiliseren van participanten en het voeren van transnationale acties.⁴⁶⁴⁷⁴⁸⁴⁹ Naast deze meer organisatorische en mobiliserende aspecten van het gebruik van sociale media in protest, opstand en conflict, hebben deze platformen ook een cruciale rol in het genereren van een collectieve identiteit, het rechtvaardigen van acties en het delegitimeren van de autoriteit en acties van wat als de opponent wordt beschouwd.⁵⁰⁵¹

Naast deze virtuele aspecten van hedendaags protest, is het uiteraard van oudsher van belang dat de beweging zich manifesteert in de fysieke wereld doormiddel van een massale bezetting van de openbare, stedelijke ruimte.⁵² Hoewel de fysieke en de virtuele ruimtelijke begrenzings van conflict dikwijls los van elkaar werden bestudeerd binnen het vakgebied van de

---

⁴⁵ Merlyna Lim, "A CyberUrban Space Odyssey: The Spatiality of Contemporary Social Movement." *New Geographies* 07, (2015): 117-123

⁴⁶ Martin Hajek, & Jiri Kabele, "Dual discursive patterns in Czech activists' Internet media communication." *European Journal of Communication*, 25(1), (2010): 43-58.

⁴⁷ Laura Stein, "Social movement web use in theory and practice: A content analysis of US movement websites." *New Media & Society*, 11(5), (2009): 749-771.

⁴⁸ Jeffrey S. Juris, "The new digital media and activist networking within anti-corporate globalization movements." *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 597, (2005): 189-208.

⁴⁹ Ted M. Coopman, "Networks of dissent: Emergent forms in media based collective action." *Critical Studies in Media Communication*, 28(2), (2011): 153-172

⁵⁰ Jytte Klausen, "Tweeting the Jihad: Social media networks of Western foreign fighters in Syria and Iraq." *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(1), (2005): 1-22.

⁵¹ Alice Mattoni, "Media practices and protest politics: How precarious workers mobilise." *Routledge*, (2016).

⁵² Lim, "A CyberUrban Space Odyssey", 121.

Conflict Studies, stelt Merlyna Lim dat het een vergissing is om deze twee dimensies van hedendaags protest afzonderlijk te benaderen; gebruik makend van de overkoepelende term *cyberurban-space* beschrijft zij de fluïde en troebele grenzen tussen de virtuele en fysieke ruimte in de moderne stad als toneel voor hedendaags protest.⁵³ In dit hoofdstuk zal blijken hoe goed dit concept zich uitleent in de analyse van de protestbeweging in de hypermoderne metropool Hong Kong vanwege de intensieve verwevenheid van het protest met digitale media netwerken.

De deelvraag van dit disciplinaire hoofdstuk luidt: Welke bijdrage leveren sociale media netwerken aan de vorming van protestgroepen in Hong Kong tijdens de opstand van 2019? Hierbij ligt de nadruk op het complexe ruimtelijke samenspel tussen cyberactivisme en fysiek collectief protest. Het eerste deel zal bestaan uit een bespreking van de theorie omtrent *spatiality*, ruimtelijkheid, en een uiteenzetting van het concept *cyberurban-space*. Vervolgens zal de dynamische invloed van de *cyberurban-space* op de organisatorische aspecten van de protestbeweging bestudeerd worden. Tenslotte zal de betekenis-genererende dimensie van dit samenspel worden geanalyseerd. Aangezien zowel cyberactivisme als fysiek collectief protest van belang zijn voor het mobiliseren van succesvolle collectieve actie zal hieruit een conclusie op de hoofdvraag worden gedestilleerd.

3.2 Theoretisch kader

3.2.1 'Spatiality'

De *spatial turn* binnen internationale betrekkingen en het vakgebied *Conflict Studies* verlegt de focus van het onderzoek naar de connecties tussen ruimte, betekenis en macht. Vanuit deze analytische stroming wordt conflict begrepen als een strijd om de betekenisvorming van een ruimte.⁵⁴ Hierbij is de ruimte niet slechts een locatie waarin machtsrelaties worden onderhandeld, betwist of uitgedaagd, maar vormt de ruimte het object van de contestatie zelf. De betrokken actoren, zoals de staat en protestgroepen, worden hierbij gezien als geconstrueerde entiteiten die geconceptualiseerd en sociaal effectief worden gemaakt door specifieke beelden of inscripties, gevormde narratieven en performatieve praktijken.⁵⁵ Schröder and Schmidt doelen met narratieven op het in stand houden van een collectief geheugen van eerdere conflicten en geweld doormiddel

---

⁵³ Lim, "A CyberUrban Space Odyssey", 121.

⁵⁴ Ingo W. Schröder, "Introduction: Violent imaginaries and violent practices." *In Anthropology of violence and conflict*. Routledge (2003)

⁵⁵ Ibidem.

van verhalen die, ofwel, de prestaties van de eigen groep verheerlijken, ofwel, het ervaren onrecht, verlies of lijden van de eigen groep benadrukken.⁵⁶ Een gemeenschappelijk narratief dat zich afzet tegen de repressieve overheid wordt hiermee geschapen via *framing* en *naming*; een bepaalde betekenis of naam aan iets geven waarmee een patroon wordt gevormd die de perceptie op de realiteit kan manipuleren.⁵⁷ Performatieve praktijken zijn de uitgevoerde representaties van de confrontatie doormiddel van publieke rituelen waarin de antagonistische verhouding tussen de conflictactoren wordt opgevoerd.⁵⁸ Ten slotte duiden inscripties op de symbolieken van de protestdenkbeelden die ingeschreven staan in het culturele landschap doormiddel van bijvoorbeeld betekenisvolle afbeeldingen op muren, vlaggen of borden.⁵⁹

Op deze wijze proberen de actoren zichzelf te representeren als concrete en tastbare entiteiten met afbakeningen in de ruimtelijke dimensie. In dit proces worden publieke ruimtes afgebakend, begrensd, toegeëigend en getransformeerd naar betekenisvolle plekken met een claim op autoriteit.⁶⁰ Hoewel dit proces zich, zeker vanuit de staat, voortdurend ontwikkelt, wordt de betwisting van deze claim op de publieke ruimte tijdens protestbewegingen en verdergaand conflict heviger. Leitner et al. verdelen deze ruimtelijke lens op conflict in subonderdelen waarvan er drie relevant zijn voor de protesten in Hong Kong: *politics of networking*, *politics of scale* en *politics of mobility*.⁶¹

De *politics of networking* doelen op het proces waarin sociale beweging eigen communicatie netwerken bouwen. Om een overheid uit te dagen, die hun eigen ruimte-omspannende netwerken en technologieën hebben, is het cruciaal om een rivaliserend netwerk op te zetten waarbinnen informatie over strategieën, tactieken en alternatieven denkbeelden gedeeld kunnen worden.⁶² Met *politics of scale* wordt bedoeld op de strategieën die doelen op het veranderen van de ruimtelijke schaal van het conflict. Limiterende factoren van de lokaal gebonden conflict kunnen overwonnen worden door het conflict in regionale, nationale of

---

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Micheal V. Bhatia, "Fighting words: naming terrorists, bandits, rebels and other violent actors." *Third world quarterly*, 26(1), (2005): 5-22.

⁵⁸ Schröder, "Introduction: Violent imaginaries and violent practices.", 36.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Tim Cresswell, "Introduction: theorizing place." In *Mobilizing place, placing mobility* (2002): 11-31.

⁶¹ Helga Leitner, Eric Sheppard & Kristin M. Sziarto, "The spatialities of contentious politics." *Transactions of the Institute of British Geographers*, 33(2), (2008): 142-157.

⁶² Leitner et al. "The spatialities of contentious politics", 162.

internationale sferen te duwen.⁶³ Hiermee wordt bijvoorbeeld gedoeld op het verkrijgen van morele, politieke of materiele ondersteuning vanuit het buitenland. Tot slot verwijzen de *politics of mobility* naar de materiële of virtuele verplaatsbaarheid van individuen of objecten door ruimte-tijd, binnen en tussen plaatsen.⁶⁴ Het vermogen van sociale bewegingen om bijvoorbeeld op bepaalde plaatsen onverwacht te verschijnen, voordat degenen die hun acties willen beheersen daar op kunnen anticiperen, wordt hierbij gezien als een effectieve tactiek.⁶⁵

3.2.2 'Cyberurban-space'

Tegenwoordig leeft meer dan 50% van de wereldpopulatie in geurbaniseerde regio's en heeft ongeveer 90% toegang tot het internet.⁶⁶ Sociale media netwerken spelen daarom evident een grote rol in de bovengenoemde processen van ruimtelijke disputatie tijdens conflict, verzet en protest. Wanneer de virtuele ruimte van het internet echter gezien wordt als een technische dimensie los van de fysieke ruimte, wordt cyberactivisme behandeld als een gedelokaliseerde, ruimteoverstijgende, autonome kracht.⁶⁷ Lim stelt daartegenover dat digitale media geworteld en ingebed zijn in de fysieke wereld; de *cyberurban-space* is een sociaal geconstrueerde ruimte die geproduceerd wordt door een continuüm van online en offline interacties.⁶⁸ Zeker voor de inwoners van een moderne stad worden alledaagse ervaringen bemiddeld door het gebruik van bijvoorbeeld smartphones en andere elektronische gadgets. Door de constante verbondenheid met het internet, en met name sociale media, is de virtuele wereld een deel geworden van de fluïde en hybride ruimte waarin sociale gebruiken plaatsvinden. Binnen sociale bewegingen van protest is de *cyberurban-space* hierdoor niet alleen een ruimte, maar ook een deel van de contestatie van macht geworden.⁶⁹

Met behulp van dit theoretisch kader betreffende het ruimtelijke aspect van hedendaags conflict en de groeiende verwevenheid van digitale media in het onderzoeksveld van *conflict studies*, zal getracht worden de disciplinaire deelvraag te beantwoorden.

---

⁶³ Leitner et al. "The spatialities of contentious politics", 160.

⁶⁴ Leitner et al. "The spatialities of contentious politics", 165.

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ "Internet Users," Internet Live Stats, bezocht op 12 december, 2019, [http://www .internetlivestats.com/internet-users](http://www.internetlivestats.com/internet-users)

⁶⁷ Lim, "A Cyberurban Space Odyssey", 117.

⁶⁸ Lim, "A Cyberurban Space Odyssey", 117.

⁶⁹ Ibidem.

3.3 Digitale media en protestorganisatie in Hong Kong

In vergelijking met de Parapluprotesten in Hong Kong van 2014, worden de protesten van 2019 in hogere mate decentraal georganiseerd. Waar in 2014 een alliantie van enkele groepen activisten, zoals *OCLP* en *Scholarism*, het voortouw nam in het formuleren van eisen aan de staat, het bepalen van een strategie van niet-gewelddadige burgerlijke ongehoorzaamheid en het selecteren van centrale fysieke protestlocaties, zijn er in 2019 geen duidelijke leidende groepen of personen aan te wijzen.⁷⁰ Dit is een begrijpelijke keuze van de pro-democratische beweging in Hong Kong aangezien verschillende leiders na de protesten van 2014 zijn veroordeeld en vastgezet.⁷¹

Een belangrijk component van de succesvolle organisatie van de protesten in 2019 is de decentrale aanpak die is geworteld in een intensiever en inventief gebruik van sociale media platformen. De apps *Telegram*, een digitale berichtendienst, en *LIKHG*, een forum voor de inwoners van Hong Kong, hebben daarbij de voorkeur, zoals blijkt uit downloadcijfers en protestgerelateerd digitaal verkeer.⁷² *Telegram* heeft als voordeel dat berichten anoniem en versleuteld verzonden kunnen worden en na enige tijd van het platform verdwijnen.⁷³ Sinds 2012 heeft de overheid van Hong Kong verschillende online regulaties doorgevoerd zoals de '*Real Name Regulation System*' en de '*Cyberspace Administration of China*'.⁷⁴ Met deze regulaties poogde de overheid meer controle te krijgen over het digitale verkeer. Echter stapten veel inwoners van Hong Kong over op de eerder genoemde anonieme netwerken om hier een rivaliserend communicatie en informatienetwerk op te zetten die veilig is voor haar gebruikers. In het theoretisch kader van Leitner et al. wordt dit *politics of networking* genoemd; het rivaliserend netwerk schept ruimte voor het delen van protest strategieën, tactieken en alternatieve denkbeelden.⁷⁵ Daarnaast is het veiliger in de zin dat gearresteerde demonstranten die bijvoorbeeld gedwongen worden hun telefoon te laten doorzoeken hierdoor niet hun contactenkring kunnen aangeven. Doordat leiders

---

⁷⁰ Johannes Chan, "Hong Kong's umbrella movement." *The round table*, 103(6), (2014): 571-580.

⁷¹ "Leader of Hong Kong Democracy Protests Joshua Wong to Face Trial." *The Guardian*. Guardian News and Media, September 2, 2015. <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/02/leader-of-hong-kong-democracy-protests-joshua-wong-to-face-trial>

⁷² Oliver Yeh, "Hong Kong Unrest Drives 4x Surge in Telegram Downloads, Boosts Other Apps Used by Protesters." *Sensor Tower*, Augustus 29, 2019. <https://sensortower.com/blog/hong-kong-protests-app-downloads>.

⁷³ "Telegram F.A.Q." *Telegram*. January 5, 2020.

<https://telegram.org/faq#q-what-is-telegram-what-do-i-do-here>.

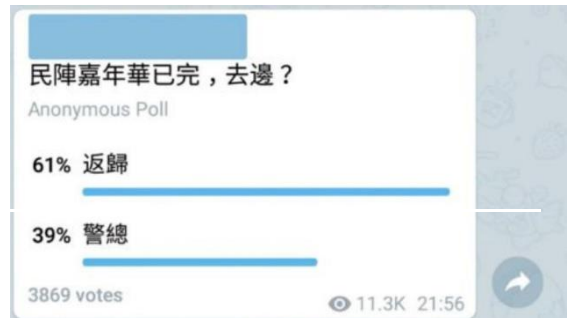
⁷⁴ Eric Florence, Judith Pernin. "1989-2019: Perspectives on June 4th from Hong Kong." *China Perspectives* 2 (2019): 81.

⁷⁵ Leitner et al. "The spatialities of contentious politics", 162.

en protestaanstichters hierdoor moeilijk kunnen worden opgespoord, wordt het voor de lokale overheid lastiger om de beweging te verlammen.

Daarnaast biedt de app *Telegram* een functie waarin leden van een berichtengroep een poll kunnen starten om zo op een democratische en egalitaire manier, vanuit het protest zelf, te beslissen over bijvoorbeeld het verloop van een protestactie.⁷⁶ Dit staat in sterk contrast met de protesten van 2014 toen men probeerde centrale ruimtes in de stad voor langere tijd bezet te houden volgens het wereldwijde ‘*Occupy-movement*’ principe.⁷⁷ Onder de leus ‘*Be Water!*’, geïnspireerd door de uitspraak van de uit Hong Kongse

Figuur 1 Een screenshot van een telegram poll waarin werd gestemd of het huidige protest zich voort moest zetten voor het politiebureau of zich moest terugtrekken. 21 juni 2019

afkomstige kung-fu acteur Bruce Lee, trachten protestgroepen in Hong Kong zich als water door de straten te bewegen zodat de politie geen grip op hen kan krijgen. Zo faciliteert en creëert het samenspel van de digitale en fysieke dimensie een situatie waarin publieke ruimtes in Hong Kong op een vloeibare en onverwachtse wijze betwist kunnen worden. Naar de theorie van Leitner et al. kan hier gesproken worden van *politics of mobility*: doormiddel van het intensief gebruik van het rivaliserende informatie en communicatienetwerk bewegen de protestgroepen zich op een slimme manier door de straten van Hong Kong. Deze verplaatsbaarheid is belangrijk voor het in stand houden van de beweging.

Hoewel de overheid van Hong Kong, vanwege de anonieme en decentrale manier waarop de betreffende platformen worden gebruikt, weinig grip lijkt te krijgen op de organisatorische digitale fundering van de protesten, poogt zij de stad doormiddel van fysiek ruimtelijke beperkingen onder controle te houden. In combinatie met het evidente gebruik van de oproerpolitie, traangas en waterkanonnen probeert de overheid van Hong Kong de, als illegaal beschouwde, fysiek ruimtelijke claims op de publieke ruimte te beheersen doormiddel van het stilleggen van het openbaar vervoer op protestdagen.⁷⁸⁷⁹ Als ruggengraat van het ‘*Be Water*’

⁷⁶ Zie figuur 1.

⁷⁷ Chan, “Hong Kong’s umbrella movement”, 574.

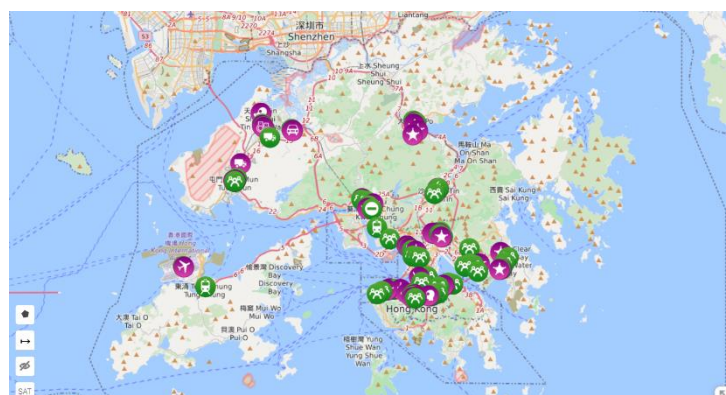
⁷⁸ Tony Chueng, Michelle Wong, and Chris Lau. “MTR Chaos, Roads Choked by Debris as Typhoon Recovery Begins.” South China Morning Post, September 17, 2018. <https://www.scmp.com/news/hong-kong/transport/article/2164461/hong-kong-faces-traffic-chaos-mtr-and-bus-routes-after>.

⁷⁹ Phila Siu, Kimmy Chung, and Victor Ting. “Transport Chaos Cripples Hong Kong as Angry Protesters Flood Streets after Shooting.” South China Morning Post, November 11, 2019.

principe, vanwege de grote publieke mobiliteit inherent aan bijvoorbeeld het metronetwerk, wordt effectief snelle mobilisatie en uiteen spreiding van de protestgroepen belemmerd. Ten gevolgen van deze belemmerende maatregelen werd een nieuwe tactiek geformuleerd via de digitale netwerken; onder het nieuwe motto *'Blossom everywhere!'* wordt bedoeld op de verdergaande decentrale aanpak van protestvoering waarbij groepen demonstranten overal door de stad kleinschalig protest proberen te voeren.⁸⁰ Anonieme accounts roepen via het LIKHG forum mededemonstranten op om 'overal te bloeien om zo te politiemacht uit te dunnen' en 'lokaal te blijven vanwege de belemmeringen op openbaar vervoer en de vertrouwdheid van het gebied'.⁸¹ Ook hier kunnen we spreken van *politics of mobility*; er wordt inventief gereageerd op de opgezette belemmeringen tegen de verplaatsbaarheid van de protestgroepen door nieuwe tactieken te formuleren die de mobiliteit van de beweging in stand houden.

Het is echter niet aannemelijk dat deze berichten de hele protestbeweging bereiken vanwege de diverse aard van de deelnemende groepen. Wel is het effect van het gedachtegoed te bestuderen doormiddel van de in 2019 gelanceerde website *HKlive.map*.

Deze *web-mapping-dienst* uit Hong Kong geeft via *crowdsourcing* een visuele weergave van de huidige en historische locatie van bijvoorbeeld protesten en politicolonnes in de stad Hong Kong.⁸² Paarse symbolen van bijvoorbeeld een gasmasker of handboeien duiden op een melding van het gebruik van traangas of een arrestatiecharge door de politie terwijl het groene symbool van een molotovcocktail duidt op het gebruik van dit

Figuur 2 Screenshot van HKlive.map op 5 Augustus 2019

<https://www.scmp.com/news/hong-kong/transport/article/3037223/transport-disruptions-continue-across-hong-kong-protesters>.

⁸⁰ Yan Zhao, Catherine Lai. "Blossom Everywhere': Hong Kong Protests Choke Transport Links for Fourth Day as Schools Close." Hong Kong Free Press HKFP. AFP, November 14, 2019.

<https://www.hongkongfp.com/2019/11/14/blossom-everywhere-hong-kong-protests-choke-transport-links-fourth-day-schools-close/>.

⁸¹ De volgende selectie berichten van het LIKHG forum zijn vertaald doormiddel van Google Translate:

<https://lihkg.com/thread/1757567/page/1> , <https://lihkg.com/thread/1271959/page/1>

<https://lihkg.com/thread/1644618/page/1> , <https://lihkg.com/thread/1610144/page/1>

<https://lihkg.com/thread/1783576/page/1>

⁸² "Hongkong Protests Map - Hongkong.liveuamap.com." Hongkong Protests Map - hongkong.liveuamap.com. Januarie 5, 2020. <https://hongkong.liveuamap.com/>.

wapen door een plaatselijke demonstrantengroep. Het zichtbaar door de stad verspreidde kat-en-muis spel tussen verschillende demonstrantengroepen en de politie van Hong Kong wordt op deze manier dag bij dag geografisch weergegeven op dit digitale platform. De effecten van de *politics of mobility*, die gepropageerd worden op de alternatieve digitale netwerken, krijgen zo een gezicht. Deze informatie is daarnaast belangrijk voor lokale protestgroepen om te monitoren wat er in de stad gebeurt zodat hier op voorbereid kan worden wanneer er verplaatst wordt naar een ander gebied. Op deze wijze zorgen informatie netwerken binnen de *cyberurban-space* voor de formatie van connectieve structuren die verschillende evenementen aan elkaar linken op lokaal, regionaal, nationaal en globaal niveau.⁸³ Hierdoor wordt het collectieve actie van de gedecentraliseerde beweging gestimuleerd en kunnen nieuwe protestacties worden gevormd en gereproduceerd.

De verwevenheid van de virtuele en fysieke dimensie door het intensieve en inventieve gebruik van digitale media platformen tijdens de protestacties in Hong Kong van 2019 heeft een cruciaal element geschapen voor het organiseren en in stand houden van de collectieve actie. Daarbij komen de verschillende *politics of place* omschreven door Leitner et al. duidelijk naar voren doormiddel van dit samenspel in Hong Kong. In de volgende paragraaf zal dieper in gegaan worden op de werkelijke informatie die verspreid binnen deze digitale netwerken en hoe deze een platform bieden voor het genereren van een collectieve identiteit.

3.4 Digitale media en het generen van betekenis in Hong Kong

Het decentrale karakter van de protestbeweging in Hong Kong van 2019 behoeft in grote maten digitale media netwerken om de collectieve identiteit te stimuleren. Los van de organisatorische structuur die deze virtuele netwerken creëren, bieden zij een platform voor betekenis-genererende praktijken waar de collectieve identiteit bij is gebaat. Voordat men overgaat op opstand en geweld moeten slachtoffers van repressie de repressieve autoriteit als delegitiem zien en de reacties van de demonstrerende groepen als legitiem.⁸⁴ Om deze conceptualisatie van het conflict te bestuderen worden de drie betekenis genererende onderdelen van Schröder and Schmidt -narratieven, performatieve praktijken en inscripties- behandeld aan de hand van de casus.

---

⁸³ Lim, *A Cyberurban Space Odyssey*, 122.

⁸⁴ Robert W. White, "From peaceful protest to guerrilla war: Micromobilization of the Provisional Irish Republican Army". *American journal of sociology*, 94(6), (1989): 1277-1302.

Inscripties met protestretoriek of symboliek wordt op kleine schaal door de hele stad Hong Kong gevonden in de vorm van bijvoorbeeld graffiti of posters. Een grote samenkomst van dit gegeven vindt in Hong Kong echter plaats op de vele zogenaamde ‘Lennon Walls’ die in 2019 wederom opspruiten. Geïnspireerd door een beschilderde muur in Praag uit de jaren 80 waarop verschillende protestuitingen tegen lokale problemen en wereldwijde idealen staan afgebeeld, worden in Hong Kong verschillende muren van de publieke ruimte gemanifesteerd met post-it oproepen voor democratie en vrijheid.⁸⁵

Figuur 3 Een Lennon Wall in Hong Kong. Foto door Tom Grundy/Hong Kong Free Press 2019

De claim op de publieke ruimte, doormiddel van deze ‘Lennon Walls’, wordt slechts ten dele gedoogd door de autoriteiten van Hong Kong. De meest uitgebreide versie in het Tai Po Market metro station werd in de loop van 2019 meerdere keren schoongeveegd door de lokale overheid met als doel de claim op de publieke ruimte onschadelijk te maken.⁸⁶ Daarentegen bieden fora zoals LIKHG een plek waar een digitale ‘Lennon Wall’ niet neergehaald kan worden en onder het fysieke oppervlak kan doorbroeden tot de volgende protestcyclus. Het narratief dat domineert op dit soort sociale media platformen zijn gebaseerd op vereenvoudigde denkbeelden die de sociale en culturele complexiteiten verminderen naar behapbare bytes.⁸⁷ Zoals de protestgroepen beweegt ook informatie metaforisch als water door de straten; het hybride netwerk biedt informatie de

⁸⁵ Kris Cheng, and Holmes Chan. “In Pictures: 'Lennon Wall' Message Boards Appear across Hong Kong Districts in Support of Anti-Extradition Bill Protesters.” Hong Kong Free Press HKFP, juli 12, 2019, <https://www.hongkongfp.com/2019/07/09/pictures-lennon-wall-message-boards-appear-across-hong-kong-districts-support-anti-extradition-law-protesters/>.

⁸⁶ Kris Cheng, “Hong Kong Gov't Tears down City's Largest 'Lennon Wall' in Tai Po.” Hong Kong Free Press HKFP, November 22, 2019. <https://www.hongkongfp.com/2019/11/22/hong-kong-govt-tears-citys-largest-lennon-wall-tai-po/>.

⁸⁷ Merlyna Lim “Many Clicks but Little Sticks: Social Media Activism in Indonesia,” *Journal of Contemporary Asia* 43, no. 4 (2013): 636.

paden van minste weerstand.⁸⁸ Afbeeldingen met symbolische waarde waarin bijvoorbeeld propagerende teksten voor democratie of vergelijkingen tussen de Chinese regering en het Nazisme worden gemaakt, vinden hierdoor hun weg in de denkbeelden van demonstrerende burgers in Hong Kong. Door het alterneren en combineren van betekenis-genererende informatie tussen de fysieke en virtuele dimensie kan het narratief van de repressieve, ondemocratische, Chinees gesteunde overheid van Hong Kong ongeremd in stand gehouden worden.

Tijdens een nieuwe protestcyclus, op een grootschalige protestdag, worden er acties uitgevoerd vanuit dit gevormde narratief doormiddel van performatieve praktijken in de publieke ruimtes van de stad. Naast protestactiviteiten zoals het houden van vreedzame protestmarsen door de stad en opstootjes met de lokale politie, worden er vernielingen gepleegd aan verschillende bouwwerken en

symbolieken. Het grootschalige cameranetwerk waarmee de overheid van Hong Kong haar autoriteitsclaim legt op de *cyberurban-space* is regulier het doelwit van vernielingen met verblindende laserpennen of bruto geweld door demonstranten.⁸⁹ De demonstranten doen dit enerzijds om hun identiteit te bewaken tegen het panopticon waarmee de stad gecontroleerd wordt, maar anderzijds kan dit gezien worden als performatieve praktijk tegen het icoon van de groter groeiende inmenging van de Chinese surveillance-staat.

Ook metrostations van het eerder genoemde openbaarvervoersbedrijf dat in samenwerking met de overheid van Hong Kong haar deuren sloot op grote protestdagen, was in 2019 onderhevig aan een golf van vernielingen.⁹⁰ Deze uitingen van *urbicide*, ofwel letterlijk ‘geweld tegen de stad’, en *iconocide*, het vernielen van het iconen die symbool staan voor hetgeen waar tegen afgezet wordt, zijn vormen van geweld die door het gemeenschappelijk narratief worden geconstrueerd en

Figuur 4. Afbeelding met de vergelijking tussen het Nazisme en politieoptreden in Hong Kong, 2019. Verkregen en gedeeld via LIKHG forum

⁸⁸ Lim, *A Cyberurban Space Odyssey*, 122.

⁸⁹ Caroline Kwok, Mantai Chow, and Claudia Hinterseer. “Laser Pointers as 'Weapons', Explained.” *South China Morning Post*, August 9, 2019. <https://www.scmp.com/video/hong-kong/3021977/laser-pointer-weapon-explained>.

⁹⁰ Kanis Leung, “Vandalism at Dozens of MTR Stations over Weekend, Firm Says.” *South China Morning Post*, September 1, 2019. <https://www.scmp.com/news/hong-kong/transport/article/3025288/dozens-railway-stations-vandalised-protesters-over-weekend>.

gelegitimeerd.⁹¹⁹² Door bijvoorbeeld foto's en video's van deze daden te delen via de sociale media netwerken van de in-groep, krijgt dit geweld een performatief karakter en betekenis binnen het gemeenschappelijk narratief. Op de manier ontstaat de zelfversterkende cyclus van collectieve identiteitsvorming via het hybride informatienetwerk binnen de *cyberurban-space*.

3.5 Conclusie

Het is geen gemakkelijk taak om macht te bestuderen. Het uitoefenen van macht is daarentegen waarneembaar aangezien het zich ontvouwt in de ruimte. Protestbewegingen gaan over de betrekking die aangegaan wordt met deze macht door gecollectiviseerde individuen en is daardoor het best zichtbaar wanneer deze handelen ten aanzien van de ruimte; door het te bezetten, betwisten of te claimen. Door de prodemocratische protestbeweging van Hong Kong in 2019 te bestuderen vanuit de hybride digitale en fysieke ruimtelijkheid in de stad, heeft dit hoofdstuk proberen aan te tonen hoe sociale media netwerken een bijdrage leveren aan de vorming van het decentrale collectief. Na het theoretische kader geschetst te hebben omtrent het concept ruimtelijkheid in conflictonderzoek en de *cyberurban-space* van Merlyna Lim, heeft het tweede hoofdstuk zich ontfermd over de organisatorische en mobiliserende aspecten van de protestbeweging. Vergeleken met de protesten in Hong Kong van 2014 heeft de beweging in 2019 een decentraal karakter. Ten eerste omdat de overheid van Hong Kong het moeilijker heeft gemaakt voor de prodemocratische beweging om zich traditioneel te organiseren doormiddel van blokkades op openbaar vervoer, regulaties op het internet en arrestaties van protestleiders. Ten tweede omdat het decentrale organisatienetwerk de protestbeweging via intensief en inventief gebruik van digitale media netwerken in staat stelt om zich, ondanks de beperkende acties van de overheid, in stand te houden. Lastig te reguleren netwerken zoals het *LIKHG* forum, *Telegram* en *HKlive.map*, die via constante connectiviteit met het internet ingebed raken in de fysieke wereld, zorgen ervoor dat demonstranten zich op vloeibare wijze kunnen afzetten tegen de autoriteit van de regering van Hong Kong in de straten van de stad. Daarnaast bieden deze netwerken een belangrijke rol in het creëren van een gemeenschappelijk narratief, zoals beschreven in het derde hoofdstuk. Denkbeelden, gevoed door digitaal gedeelde afbeeldingen, video's en teksten binnen het frame

---

⁹¹ Martin Coward, "Urbicide: The politics of urban destruction." *Routledge* (2008).

⁹² William S. F. Pickering, Herminio Martins, (Eds.). "Debating Durkheim." London: *Routledge*, (1994): 122.

van de repressieve overheid, uitten zich in de fysieke wereld doormiddel van performatieve praktijken zoals symbolische vernielingen aan het camera netwerk in de stad. Als een zelfversterkende cyclus stelt het intensief alternerend gebruik van het digitale netwerk de protestbeweging in staat om het narratief te blijven voeden. Gezamenlijk kan gesteld worden dat het gebruik van digitale media netwerken tijdens de protesten in Hong Kong van 2019 een cruciale bijdrage heeft geleverd aan de vorming en het in stand houden van de beweging.

Hierbij moet gesteld worden dat het lastig is om een specifieke invloed van de digitale netwerken te benoemen vanwege haar anonieme en versleutelde aard. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld protestaanstichters of leiders een grotere impact hebben op de beweging dan zij doen vermoeden aan de buitenwereld maar blijven zij voor strategische redenen onzichtbaar. Een extern onderzoek naar de vorming van protestgroepen bemiddeld door digitale media kan zo een vertekend beeld geven van de werkelijke hiërarchische lagen die de beweging funderen. Een vervolgonderzoek, wanneer het conflict in Hong Kong verlopen is, zou hier meer duidelijkheid over kunnen geven.

4. Sociale psychologie

4.1 Inleiding

Sinds juni 2019 vinden er in Hong Kong protesten plaats waarmee de inwoners van Hong Kong strijden tegen de onderdrukkende macht van de Chinese staat. In 1997 is met de *Sino-British Joint Declaration* Hong Kong onafhankelijk geworden van het Verenigd Koninkrijk.⁹³ In deze declaratie is vastgelegd hoe na een overdrachtsperiode van vijftig jaar Hong Kong officieel deel zou gaan uitmaken van China. Onder het motto “*One Country, Two Systems*” mag Hong Kong tot 2047 onder zijn eigen democratisch gekozen leiding leven. Inwoners van Hong Kong hebben gedurende de afgelopen twee decennia echter al de invloed ervaren die de Chinese overheid op Hong Kong wil gaan uitoefenen.⁹⁴ In het verleden zijn er ook verschillende protesten geweest tegen voorstellen van de overheid van Hong Kong om China meer macht over de stad toe te kennen, zowel in politiek als moreel opzicht. Zo waren er in 2003, 2012, 2014 en 2016 verschillende protesten, waarvan de laatste het eerste protest was in de geschiedenis van Hong Kong waarin voor onafhankelijkheid werd gepleit.⁹⁵ Het huidige protest heeft zijn wortels in een voorstel voor een nieuwe uitleveringswet, die het voor de autoriteiten van Hong Kong mogelijk moet maken om verdachten van misdrijven uit te leveren en te laten berechten in andere landen, waaronder China. Onder de rechtspraak van China zouden de inwoners van Hong Kong veel minder rechten hebben dan onder de rechtspraak van Hong Kong.

De sociale psychologie onderzoekt hoe mensen situaties ervaren en hoe deze perceptie van een situatie hun gedrag beïnvloedt. Het is dan ook nuttig om vanuit het perspectief van deze discipline te bekijken hoe de inwoners van Hong Kong de politieke situatie van vóór de huidige protesten ervoeren om een beeld te kunnen vormen van hun beweegredenen voor deelname aan deze protesten.

De vraag waarom mensen meedoen aan protesten is binnen de sociale psychologie uitgebreid onderzocht. In sociaal psychologisch onderzoek wordt de objectieve uitleg van protestparticipatie op basis van een kosten-batenanalyse vervangen door een subjectieve kijk, die is gebaseerd op de perceptie van de betrokkenen.⁹⁶ Hoewel veel factoren een rol spelen in

---

⁹³ Amy Gunia, “A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong,” *TIME*, 20 juni, 2019, <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/>.

⁹⁴ Gunia, “A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong.”

⁹⁵ *Ibidem*

⁹⁶ Francis L. F. Lee en Joseph M. Chan, “Making sense of participation: The political culture of pro-democracy demonstrators in Hong Kong,” *The China Quarterly*, no. 193 (2008): 86.

protestgedrag worden door onderzoekers binnen deze discipline enkele concepten als de meest belangrijke beschouwd. Deze concepten zijn sociale identiteit, emoties, relatieve deprivatie (de ervaring dat je minder ontvangt dan dat hoort, voortkomend uit de vergelijking van je huidige situatie met een standaard) en *efficacy* ('effectiviteit' - de verwachting dat het mogelijk is om met protest omstandigheden daadwerkelijk te veranderen, dat wil zeggen: geloven dat wat je doet effect heeft).⁹⁷⁹⁸⁹⁹¹⁰⁰. Een model die deze concepten met elkaar verbindt, is het model van Van Stekelenburg en Klandermans, zie figuur 1.¹⁰¹ In dit model heeft identiteit een centrale rol. Allereerst omdat wanneer een individu zich identificeert met een groep, dit individu sneller geneigd zal zijn om te protesteren namens deze groep. Daarnaast zou een gedeelde sociale identiteit volgens Van Stekelenburg en Klandermans nodig zijn voor het ontwikkelen van gedeelde grieven (waar relatieve deprivatie deel van uitmaakt), *efficacy* en emoties. Volgens dit model komen gedeelde grieven voort uit het gevoel dat de belangen en/of principes van een groep worden bedreigd. Om deze reden staat het concept gedeelde grieven niet op zichzelf in het model maar wordt dit door Van Stekelenburg en Klandermans geschaard onder het concept ideologie. Samen met *efficacy* leiden gedeelde grieven via de als katalysator fungerende boosheid tot een grotere bereidheid om te protesteren. In dit onderzoek zal de volgende vraag worden beantwoord:

“Wat zijn de belangrijkste sociaal psychologische processen die de deelname van de inwoners van Hong Kong aan de protesten van 2019 verklaren?”

Deze vraag zal beantwoord worden door middel van literatuuronderzoek en aan de hand van het model van Van Stekelenburg en Klandermans, waarbij nadruk gelegd zal worden op de concepten identiteit, grieven en *efficacy*.

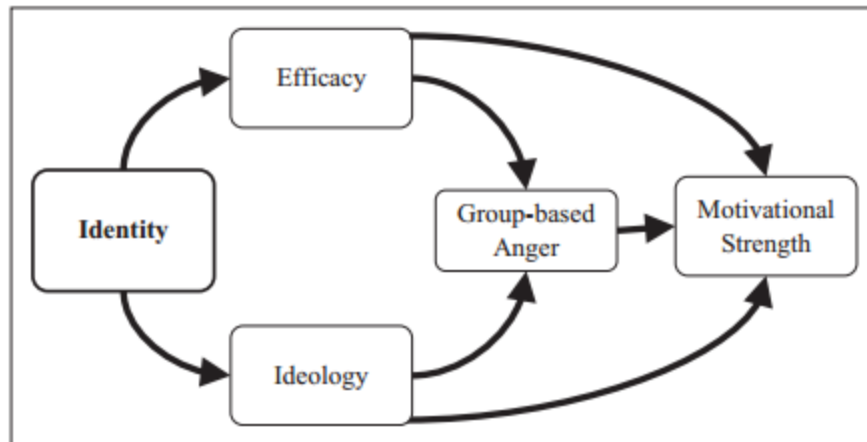
⁹⁷ Jacquelin van Stekelenburg en Bert Klandermans, “The social psychology of protest,” *Current Sociology*, no. 61(5-6) (2013): 886.

⁹⁸ Martijn van Zomeren en Aarti Iyer, “Introduction to the social and psychological dynamics of collective action,” *Journal of Social Issues*, no. 65(4) (2009): 645.

⁹⁹ Lee en Chan “Making Sense of Participation,” 87.

¹⁰⁰ Ted Gurr, “Psychological factors in civil violence,” *World Politics*, no. 20(2) (1968): 245

¹⁰¹ Van Stekelenburg en Klandermans, “The social psychology of protest,” 897

Figuur 1: Model van motivatie voor protestparticipatie. Overgenomen van J. Van Stekelenburg en B. Klandermans

4.2 De identiteit van Hong Kong

Het hebben van een identiteit is een belangrijk deel van wat ons mens maakt. Binnen de psychologie wordt er onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten identiteiten, waaronder persoonlijke identiteit en sociale identiteit. Persoonlijke identiteit verwijst naar zelfdefinitie gebaseerd op persoonlijke attributen en in hoeverre men daarin verschilt van anderen. Sociale identiteit daarentegen verwijst naar zelfdefinitie gebaseerd op het behoren tot een sociale categorie.¹⁰² Sociale categorisatie wordt gedefinieerd als het samenbrengen van verschillende sociale objecten of evenementen in groepen, gebaseerd op de betrokken acties, intenties of overtuigingen.¹⁰³ Sociale identiteit is gebaseerd op de realisatie dat men behoort tot een sociale categorie en dat men dus in verschillende opzichten gelijk is aan de andere mensen in deze sociale categorie. Een sociale identiteit bestaat binnen een bepaalde cultuur met haar eigen normen en waarden en geeft iemands plek binnen een samenleving aan. Het kan zo zijn dat iemand zich sterker gaat identificeren met zijn of haar sociale identiteit dan met zijn of haar persoonlijke identiteit. Dit resulteert in dat deze persoon gaat denken, voelen en zich gaat gedragen als een lid van een sociale groep waardoor ook individueel gedrag verandert in collectief gedrag.¹⁰⁴ Het

¹⁰² Van Stekelenburg en Klandermans, "The social psychology of protest," 890

¹⁰³ Naomi Ellemers en S. Alexander Haslam, "Social identity theory," *Handbook of theories of social psychology*, no. 2 (2011): 379

¹⁰⁴ Van Stekelenburg en Klandermans, "The social psychology of protest," 890

hebben van een sociale identiteit zorgt in zichzelf voor een grotere bereidheid tot protestparticipatie voor het individu doordat identificatie met de normen en waarden van de groep een mogelijk gevoel van verplichting om namens de groep te protesteren veroorzaakt.¹⁰⁵ Wat overigens van nog grotere invloed is op protestparticipatie is de politisering van een sociale identiteit. Politiek kan gedefinieerd worden als beperkt gebruik van macht door bepaalde mensen over andere mensen. Gepolitiseerde sociale identiteit wordt daarom gedefinieerd als een vorm van sociale identiteit waarbij de leden van de groep de expliciete motivatie hebben om een machtsstrijd aan te gaan.¹⁰⁶ Hierbij is het belangrijk dat de leden van de groep met opzet en met een bewustzijn over de sociale context waarin de macht verdeeld is, handelen.¹⁰⁷

Van oudsher heeft Hong Kong een eigen identiteit, Heunggongyahn 香港人 (“Hongkongers”), die gezien wordt als een extensie van de Chinese cultuur en identiteit, zonder daarmee in strijd te zijn.¹⁰⁸ De liberale normen en waarden, overgebracht vanuit Groot Brittannië en waarmee Hong Kong verschildte van China, werden met name gezien als een resultaat van een sterke economie en een goede administratie en werden minder geassocieerd met een politieke ideologie.¹⁰⁹ Hierdoor werd dit niet gezien als in strijd met de communistische politieke visie van China. Na de *Declaration* van 1997 zijn deze opvattingen echter sterk veranderd. De inwoners van Hong Kong die rond 1997 geboren zijn, identificeren zich steeds minder met de Chinese cultuur en voelen zich steeds minder trots op niet-politieke symbolen als de grote muur.¹¹⁰ In 2005 startte een discours over het idee dat Hong Kong andere economische en sociale interesses had dan China.¹¹¹ Deze nieuwe identiteit van Hong Kong wordt gekenmerkt door de opkomst van het localisme, bentu/buntou 本土, een stroming die pleit voor bescherming van cultureel erfgoed, maar ook voor de maatschappelijke waarden en economische en politieke belangen van Hong Kong.¹¹² De hierop volgende protesten hielpen erbij om het idee van een nieuwe identiteit voor

---

¹⁰⁵ Van Stekelenburg en Klandermans, “The social psychology of protest,” 892.

¹⁰⁶ Bernd Simon en Bert Klandermans, “Politicized collective identity: A social psychological Analysis,” *American psychologist*, no. 56(4) (2001): 323.

¹⁰⁷ Simon en Klandermans, “Politicized collective identity,” 323.

¹⁰⁸ Sebastian Veg, “The rise of “localism” and civic identity in post-handover Hong Kong: Questioning the Chinese nation-state,” *The China Quarterly*, no. 230: 324.

¹⁰⁹ Veg, “The rise of of “localism” and civic identity in post-handover Hong Kong,” 325.

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ Malte Philipp Kaeding, “The rise of “localism” in Hong Kong,” *Journal of Democracy*, no. 28(1) (2017): 164

¹¹² Kaeding, “The rise of “localism” in Hong Kong,” 158.

Hong Kong te bevestigen en versterken. Zo werd deze localistische identiteit erg belangrijk in de protesten van 2014. De protesten van 2014 (*'the umbrella movement'*) werden gedefinieerd als een 'localistische democratische beweging' en uit onderzoek gedaan onder de inwoners van de steden waar de protesten plaatsvonden, bleek dat 81% zich exclusief als Hongkonger identificeerde.¹¹³ De opkomst van de protesten van 2019 hebben verder bijgedragen aan het bepalen van de identiteit van Hong Kong. Johnson Yeung, belangrijk activist en een van de velen die gearresteerd is tijdens de protesten, verwoordde het als volgt: "*Hong Kong identity isn't just based on the rejection of Chinese identity, but a collective sense of resilience and autonomy and saying no to oppression*".¹¹⁴ Ook heeft de localistische stroming een expliciete expressie van lokale identiteit naar de voorgrond van de wetgevende politiek van Hong Kong gebracht. Door het localisme zijn de verschillen in identiteit tussen Hong Kong en China voor het eerst op politiek niveau zichtbaar. Zo waren er tijdens de verkiezingen van 2016 voor het eerst localistische groepen die zich kandidaat stelden.¹¹⁵ Dit laat zien dat deze groepen en de mensen die tot de 19% behoorden die op deze groepen heeft gestemd de machtsstrijd die de gepolitiseerde sociale identiteit karakteriseert, aan willen gaan. Hieruit kan gesteld worden dat er sprake is van een gepolitiseerde sociale identiteit in Hong Kong.

Van Stekelenburg en Klandermans stellen dat het nodig is voor een identiteit om gepolitiseerd te worden voordat deze als drijfveer kan fungeren voor protestparticipatie.¹¹⁶ Deze politisering van een sociale identiteit zorgt ervoor dat men zich sterker gaat identificeren met de identiteit, waardoor de invloeden die de sociale identiteit heeft op *efficacy* en gedeelde grieven ook sterker worden. De opkomst van een nieuwe identiteit van Hong Kong en de politisering hiervan kan hierdoor gezien worden als een verklaring voor de opkomst van de vele politieke protesten in het afgelopen decennium. Zo speelt identiteit volgens het model van Van Stekelenburg en Klandermans ook in de protesten van 2019 een centrale rol. Het hebben van een sociale identiteit en de aanwezigheid van de bijbehorende gepolitiseerde sociale identiteit maakt het namelijk mogelijk voor de inwoners van Hong Kong om gedeelde grieven en *efficacy* te ontwikkelen.

---

¹¹³ Veg, "The rise of of "localism" and civic identity in post-handover Hong Kong," 339.

¹¹⁴ Timothy McLaughlin, "Hong Kong's Protests Have Cemented Its Identity," *The Atlantic*, 18 augustus, 2019, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/08/hong-kong-china-protest-identity/596320/>

¹¹⁵ Kaeding, "The rise of "localism" in Hong Kong," 158.

¹¹⁶ Van Stekelenburg en Klandermans, "The social psychology of protest", 892.

4.3 Gedeelde grieven

Grievens worden beschreven als een klacht of sterk gevoel dat je oneerlijk wordt behandeld, wat voort kan komen uit relatieve deprivatie, frustratie of perceptie van onrechtvaardigheid.¹¹⁷ De relatieve deprivatie theorie stelt dat gevoelens van relatieve deprivatie het resultaat zijn van het vergelijken van je huidige situatie met een bepaalde standaard. Deze standaard kan gebaseerd zijn op iemands eerdere situatie, de situatie van iemand anders, of een cognitieve standaard voor bijvoorbeeld rechtvaardigheid en hoe men denkt behandeld te moeten worden, gebaseerd op diens normen en waarden.¹¹⁸ Gedeelde grieven ontstaan wanneer verschillende mensen met dezelfde sociale identiteit dezelfde grieven en gevoelens van relatieve deprivatie ervaren. Voordat deze gedeelde grieven kunnen resulteren in actie is het nodig dat mensen met dezelfde sociale identiteit (ofwel behorend tot dezelfde groep) een bewustzijn ervaren dat zij deze grieven met elkaar delen.¹¹⁹ Dit bewustzijn kan tot stand komen door middel van communicatie met anderen. Daarnaast is het nodig dat men een duidelijk idee heeft van wie of wat verantwoordelijk is voor deze grieven.¹²⁰ Wanneer hier sprake van is kan protest gebruikt worden als expressie van de gedeelde grieven om zo aandacht te vragen van de mensen die een oplossing kunnen bieden.¹²¹

Het voorstel voor een nieuwe uitleveringswet, geïntroduceerd op 29 maart 2019, ligt ten grondslag aan de gedeelde grieven die in de protesten van Hong Kong geuit worden. Deze nieuwe wet zou betekenen dat de rechtssystemen van Hong Kong en China in elkaar verstrengeld zouden raken doordat China verdachten uit Hong Kong zou mogen halen en volgens hun rechtstelsel zou mogen berechten.¹²² Vele inwoners van Hong Kong zijn bang dat China deze nieuwe wet zou kunnen gebruiken om politieke tegenstanders uit te schakelen.¹²³ De uitleveringswet wordt hierdoor door velen gezien als China die meer macht probeert te krijgen over Hong Kong en de autonomie die Hong Kong voor 50 jaar zou moeten hebben af probeert te nemen.¹²⁴ Hoewel de regering van Hong Kong in de laatste jaren vaker zetten heeft gedaan die China die meer macht

---

¹¹⁷ Van Stekelenburg en Klandermans, "The social psychology of protest," 887.

¹¹⁸ Ibidem.

¹¹⁹ Jacquelin van Stekelenburg en Bert Klandermans, "Individuals in movements: A social psychology of contention," *Handbook of social movements across disciplines* (2017): 115.

¹²⁰ Van Stekelenburg and Klandermans, "Individuals in movements," 115.

¹²¹ Ralph H. Turner, "The public perception of protest," *American sociological review*, vol. 34, no. 6 (1969): 816.

¹²² McLaughlin, "Hong Kong's Protests Have Cemented Its Identity."

¹²³ Gunia, "A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong."

¹²⁴ McLaughlin, "Hong Kong's Protests Have Cemented Its Identity."

zouden geven, wordt dit gezien als de tot nu toe meest impactvolle. Het voelt voor de inwoners van Hong Kong alsof hun mensenrechten in gevaar worden gebracht en dat hun toekomst niet in eigen handen ligt maar in die van de Chinese overheid, blijktens een interview met Joshua Wong, een van de studentactivisten die een grote rol speelt in de protesten van 2019.¹²⁵ Voor de inwoners van Hong Kong die ervaren dat China de autonomie en mensenrechten in gevaar brengt en de macht over hun eigen toekomst probeert in te perken resulteert dit in de ervaring van grieven. Daarnaast gaan de acties van de regering in tegen *Sino-British Joint Declaration* waardoor de huidige situatie niet gelijk staat aan de standaard die met deze declaratie gezet werd. Dit verschil tussen de huidige situatie en de gezette standaard leidt tot relatieve deprivatie wat in zichzelf leidt tot de ervaring van grieven onder de inwoners van Hong Kong. Zo ook vertelde een 17-jarige protestant dat de inwoners van Hong Kong de vrijheid die ze verdienen moeten beschermen.¹²⁶ Dit idee dat er een bepaalde hoeveelheid vrijheid is die de inwoners van Hong Kong verdienen, impliceert een vergelijking met een cognitieve standaard voor rechtvaardigheid. Dat deze vrijheid beschermd moet worden, suggereert dat de huidige situatie niet gelijk staat aan de cognitieve standaard van rechtvaardigheid en hierdoor dat relatieve deprivatie wordt ervaren.

Van Stekelenburg en Klandermans stellen met hun model dat gedeelde grieven ontstaan door de ervaring dat de belangen en/of principes die horen bij de ideologie van een groep bedreigd worden.¹²⁷ Door de eerder genoemde nieuwe sociale identiteit van Hong Kong hebben vele inwoners dezelfde waarden van vrijheid en autonomie. Dat deze ideologie bedreigd wordt, resulteert in vele van de inwoners van Hong Kong die dezelfde grieven ervaren. Hoe sterker deze gedeelde grieven ervaren worden, des te meer gedeelde boosheid gevoeld zal worden. Deze gedeelde emoties resulteren volgens het model in een grotere bereidheid om deel te nemen aan protest om zo de gedeelde grieven aan het licht te brengen.

---

¹²⁵ Si Yang, "VOA Interview: Hong Kong Student Activist on Why Protesters Are Afraid of China," *VOA News*, 19 augustus, 2019, <https://www.voanews.com/east-asia-pacific/voa-interview-hong-kong-student-activist-why-protesters-are-afraid-china>

¹²⁶ N.n., "Hong Kong: Thousands of protesters demand 'real autonomy'," *DW News*, 2 november, 2019, <https://www.dw.com/en/hong-kong-thousands-of-protesters-demand-real-autonomy/a-51089114>

¹²⁷ Van Stekelenburg en Klandermans, "The social psychology of protest," 897.

4.4 *Efficacy* van protest

Efficacy is de verwachting dat het mogelijk is om politieke omstandigheden te veranderen met protest.¹²⁸ *Efficacy* theorie wordt gebruikt om de vraag te beantwoorden waarom sommigen groepen die gedeelde grieven ervaren wel mobiliseren en andere groepen niet. Net zoals identiteit en grieven heeft ook *efficacy* een collectieve component. Voordat de ervaring van collectieve *efficacy* zich kan manifesteren in een groep is het noodzakelijk dat het als mogelijk ervaren wordt voor de groep om samen te komen én dat het politieke landschap vatbaar is voor claims die gemaakt worden door de groep.¹²⁹ De claims die de groep hierbij maakt, zijn de uitgesproken grieven die de groep voelt. De perceptie van *efficacy* wordt gezien als een cognitieve beoordeling gebaseerd op de integratie van bestaande informatie, observaties en percepties.¹³⁰ Bij collectieve *efficacy* wordt er daarom vanuit gegaan dat de verschillende mensen die dezelfde verwachtingen delen over de mogelijkheid om politieke omstandigheden te veranderen ook gebruik maken van dezelfde informatie, observaties en percepties.¹³¹

Voor de inwoners van Hong Kong zijn er vele protesten om op terug te kijken en om hun beoordeling over hun *efficacy* van de huidige protesten op te baseren. Zo zouden de inwoners van Hong Kong op basis van deze eerdere protesten verwacht hebben dat het mogelijk is om opnieuw samen te komen voor de huidige protesten. De kwestie of het politieke landschap als vatbaar voor claims wordt ervaren, is gecompliceerder. Gebaseerd op eerdere protesten zouden de verwachtingen hiervoor en daarmee ook de *efficacy* mogelijk lager zijn geweest. Dit is omdat hoewel de protesten van 2003 en 2012 hun respectieve doelen bereikten, dit niet gold voor de protesten in 2014 en 2016. Dit zou de perceptie van de vatbaarheid van het politieke landschap kunnen aantasten. Echter gaf de al eerder genoemde Joshua Wong in een interview aan geleerd te kunnen hebben van de ‘*umbrella movement*’ van 2014 waarin hij een grote rol speelde, zo noemde hij het belang van steun van de bevolking.¹³² Ondanks dat de protesten van 2014 en 2016 hun doelen niet hadden bereikt, heeft dit er dus wel voor gezorgd dat men bij de protesten van 2019 beter wist hoe er gehandeld moet worden om betere resultaten te behalen. Het gebrek aan behaalde

---

¹²⁸ Van Stekelenburg en Klandermans, “The social psychology of protest”, 889.

¹²⁹ Ibidem.

¹³⁰ Francis L. F. Lee, “The Perceptual Bases of Collective Efficacy and Protest Participation: The Case of Pro-Democracy Protests in Hong Kong,” *International Journal of Public Opinion Research*, 22(3) (2010): 393.

¹³¹ Lee, “The Perceptual Bases of Collective Efficacy and Protest Participation,” 393.

¹³² Yang, “VOA Interview: Hong Kong Student Activist on Why Protesters Are Afraid of China.”

resultaten van de protesten van 2014 en 2016 zou daarom niet ontmoedigend werken en niet tot minder *efficacy* leiden. Er is echter nog iets wat de perceptie van de vatbaarheid van het politieke landschap kan beïnvloeden. De politieke macht van Hong Kong is fundamenteel beperkt door China doordat een gedeelte van Hong Kongs politieke leiders door Beijing wordt gekozen. Hierdoor kunnen de inwoners van Hong Kong ervaren dat de mogelijkheid voor het politieke landschap om vatbaar te zijn voor claims overweldigend afhangt van de attitudes van China.¹³³ Echter kwam uit onderzoek dat onder de inwoners van Hong Kong de verwachting van succes de invloed van *efficacy* op protestparticipatie niet medieert of modereert.¹³⁴ Dit is omdat collectieve *efficacy* verwijst naar de capaciteit van een collectieve actor terwijl de perceptie van kans op succes verwijst naar een specifieke uitkomst.¹³⁵ De perceptie van de kans op succes en daarmee ook de vatbaarheid van het politieke landschap voor specifieke claims is daarom aannemelijk maar niet noodzakelijk voor de ervaring van collectieve *efficacy* onder de inwoners van Hong Kong. De 2019 protesten draaien dan ook om meer dan het behalen van succes. Hoewel het voorstel voor een nieuwe uitleveringswet de aanleiding was voor de protesten, worden de protesten als noodzakelijk gezien om de mensenrechten en de toekomst van de inwoners van Hong Kong, die nu in de handen van China ligt, te bewaken.¹³⁶ *Efficacy* wordt gekenmerkt door het gevoel dat het nut heeft wat men doet, dit gevoel van noodzaak is hier een overtreffende trap van. Deze perceptie van noodzaak kan daarom de hoeveelheid collectieve *efficacy* verklaren die nodig moet zijn geweest om de protesten te starten.

De perceptie dat het mogelijk is om samen te komen en de perceptie van noodzaak om zo hun gedeelde grieven te verminderen, zullen samen gezorgd hebben voor de ervaring van collectieve *efficacy*. Volgens het model van Van Stekelenburg en Klandermans versterkt de gepolitiseerde vorm van sociale identificatie die aanwezig is in Hong Kong de gevoelens van *efficacy*.¹³⁷ Dit is doordat een sociale identiteit helpt bij het ontstaan van de ervaring van collectieve *efficacy* en collectieve *efficacy* een betere voorspeller is voor protestparticipatie dan individuele

---

¹³³ Lee, "The Perceptual Bases of Collective Efficacy and Protest Participation," 406.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ Zeynep Tufekci, "The Hong Kong Protesters Aren't Diven by Hope," *The Atlantic*, 12 november, 2019, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/11/escalating-violence-hong-kong-protests/601804/>.

¹³⁷ Van Stekelenburg en Klandermans, "The social psychology of protest," 897.

efficacy. Net als de gedeelde grieven zorgt *efficacy* volgens het model via de als katalysator werkende boosheid voor een grotere bereidheid tot protestparticipatie.¹³⁸

4.5 Conclusie en discussie

In dit onderzoek is er aan de hand van het model van Van Stekelenburg en Klandermans naar wat de belangrijkste sociaal psychologische processen die de deelname van de inwoners van Hong Kong aan de protesten van 2019 kan verklaren. In dit onderzoek zijn drie sociaal psychologische processen uitgelicht. De eerste hiervan is gedeelde grieven die de inwoners van Hong Kong ervaren. De gedeelde grieven komen voort uit de vergelijking van de huidige situatie met de gezette en morele standaard waar voor de inwoners van Hong Kong het gevoel uitkomt dat hun autonomie en vrijheid bedreigd wordt door de macht die China op hen uitoefent. De tweede is collectieve *efficacy*. De collectieve *efficacy*, voortkomend uit op cognitieve beoordeling gebaseerde bestaande informatie, leidt tot twee percepties. De eerste hiervan is de perceptie dat het mogelijk is voor de inwoners van Hong Kong om samen te komen. De tweede is de perceptie dat de protesten van noodzaak om hun mensenrechten en toekomst te beschermen. Het is voor de inwoners van Hong Kong mogelijk om deze gedeelde grieven en collectieve *efficacy* te ervaren doordat er sprake is van een gepolitiseerde sociale identiteit. De gepolitiseerde vorm van sociale identiteit, gebaseerd op een bewustzijn over de sociale context en de motivatie voor het aangaan van een machtsstrijd, fungeert als drijfveer voor protestparticipatie en maakt het mogelijk om de ervaring van individuele grieven en *efficacy* om te zetten in gedeelde grieven en collectieve *efficacy*. De opkomst van een nieuwe identiteit in Hong Kong in de afgelopen twee decennia, gekenmerkt door de localistische stroming en gebaseerd op de afwijzing van de Chinese identiteit en het verlangen naar autonomie, heeft daarom een centrale rol in het verklaren van de bereidheid van de inwoners van Hong Kong om te participeren aan de protesten van 2019.

De gedeelde grieven en collectieve *efficacy* die de inwoners van Hong Kong ervaren hebben via gedeelde boosheid geleid tot een grotere bereidheid tot protestparticipatie. In dit onderzoek is er niet gekeken naar de rol van gedeelde boosheid in de Hong Kong protesten van 2019 hoewel dit wel een van de concepten is die voorkomt in het model van Van Stekelenburg en Klandermans. Hier is voor gekozen door beperkingen in de grootte van het onderzoek en doordat de concepten identiteit, grieven en *efficacy* als meer relevant werden beoordeeld. Deze keuze zorgt

---

¹³⁸ Van Stekelenburg en Klandermans, "The social psychology of protest," 897.

er wel voor dat het beeld dat geschetst is van de protesten wellicht niet volledig is. In volgend onderzoek zou er naar de rol van gedeelde boosheid gekeken moeten worden om zo een beter begrip te creëren van de situatie.

Het gebruikte model van Van Stekelenburg en Klandermans wordt als nuttig ervaren voor het verklaren van protestparticipatie van de inwoners van Hong Kong in 2019. Echter is dit model niet in staat om inzicht te geven in motivatie voor langdurige protestparticipatie. Tot op heden is er binnen de discipline van sociale psychologie dan ook weinig onderzoek gedaan naar aanhoudende protesten en langdurige participatie van betrokkenen. De motivatie voor langdurige participatie aan de protesten in Hong Kong is hierom vanuit de sociale psychologie nog niet te verklaren. Wel zijn de Hong Kong protesten van 2019 erg geschikt om onderzoek te verrichten over dit onderwerp. Hoewel het gevoel van noodzaak van protest wordt aangegeven als een van de oorzaken van collectieve *efficacy* is ook hier binnen de sociale psychologie geen onderzoek naar dit concept in relatie tot protest. Onderzoek naar dit concept is daarom nodig om inzichten in de Hong Kong protesten van 2019 kunnen verbreden.

5. Politieke filosofie

“If everything is dangerous, then we always have something to do.
So my position leads not to apathy but to a hyper- and pessimistic activism.
I think that the ethico-political choice we have to make every day is to determine which is the main
danger.”

- Foucault in ‘Practicing criticism, or, is it really important to think?’

5.1. Inleiding

De opstanden in Hong Kong gedurende 2019 en begin 2020 worden veelal uitgelegd als een machtsstrijd tussen twee spelers: Hong Kong en haar strijd voor vrijheid en democratie bevindt zich tegenover de Chinese overheersing waarin de *Chinese dream* van eenheid en nationale glorie zich manifesteert.¹³⁹ Toen Hong Kong in 1997 terugkeerde onder Chinese overheersing werden de bevolking vrijheden toegezegd, die nu niet worden nageleefd in het *One Country Two Systems* model. In veel media wordt duidelijk hoe gepolariseerd het protest is; de protesterende bevolking staat tegenover de overheerser.¹⁴⁰ Deze visie op opstand is niet alleen zichtbaar bij de protesten in Hong Kong. De gebruikelijke analyse van protest legt opstand uit vanwege de verschillende redenen die burgers aanzetten om in opstand te komen tegen een regime en legt protestsituaties veelal uit vanuit actors die lijnrecht tegenover elkaar staan. Carl Death stelt dat *social movement theory* handelt vanuit “the continuing dominance of classic binaries of political thought: power and resistance, government and freedom, and dissent and collaboration.”¹⁴¹ Een situatie zoals die in Hong Kong wordt opgedeeld in opstandelingen en regering, vrijheid en overheersing en China en Hong Kong. Deze binaire visie is zowel bij protesterende burgers als pro-Chinese bronnen zichtbaar. Vanuit de overheid werd dit bijvoorbeeld duidelijk door de protesten te karakteriseren als *riots*, een benaming die de protestanten beantwoordden met meer eisen: de *five demands*. Toen de protestanten een overheidsgebouw overnamen werd onder meer een banner geplaatst met “There’s no rioters, there’s only tyranny.” Niet alleen was deze overname een duidelijk teken van

---

¹³⁹ Antony Dapiran, “Prosperity and Freedom: Hong Kong’s dilemma,” in *China Story Yearbook 2017*, ed. Jane Golley, Linda Jaivin (Canberra: ANU Press, 2018), 308.

¹⁴⁰ Benjamin Haas, “A Polarized City, Mirrored in Its Diaspora,” *The Atlantic*, 20 oktober, 2019, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/10/hong-kong-politics-diaspora/600250/>

¹⁴¹ Carl Death, “Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest,” *Social Movement Studies* 9, no. 3 (2010): 235

politiek wantrouwen, ook vormde het een antwoord op de manier waarop het protest werd geframed. Een ander moment van zo'n antagonistische framing trad op toen Carrie Lam stelde in een speech: "A small minority of people do not mind destroying Hong Kong's economy. They have no stake in the society which so many people have helped to build and that's why they resort to all this violence and obstruction, causing huge damage to the economy and to the daily life of the people,"¹⁴² De opstanden worden hier uitgelegd als onnodig en desastreus. Dergelijke narratieven lijken de situatie afdoende uit te leggen. Beide partijen hebben een doel, geen van beide kan dat volledig bereiken, maar ze staan in ieder geval lijnrecht tegenover elkaar.

In dit artikel wordt onderzocht op welke manier de algemene visie op deze opstand aangevuld kan worden met een meer genuanceerde visie op macht. Dit is nodig omdat de framing van de twee groepen een gesimplificeerde situatie kan schetsen. Zoals het laatste couplet van *Glory to Hong Kong* zegt: "Break now the dawn, liberate our Hong Kong in common breath: Revolution of our times. May people reign, proud and free, now and evermore,"¹⁴³ In de geest van de opstand wordt vrijheid nagestreefd, met als ideaal de vrijheid als de overheerser weg is. Daarna is het goed en zal de bevolking altijd vrij kunnen zijn, wordt gesuggereerd en nagestreefd. In dit onderzoek zal beargumenteerd worden waarom het nuttig kan zijn om macht ook op een andere manier te benaderen. Volgens Foucault is macht altijd aanwezig in een samenleving. Macht is niet simpelweg in de handen van een bezitter maar is onderliggend aan iedere politieke én sociale relatie. Om protest in deze situatie echt goed te kunnen begrijpen is het nuttig om deze visie op macht toe te passen op de protesten in Hong Kong.

Afwijkend van de gebruikelijke analyse van protest zal in dit onderzoek een Foucaultiaanse visie op protest geïntroduceerd worden. In lijn met Carl Death's Foucaultiaanse toepassing worden twee gebieden geïntroduceerd waarop de Foucaultiaanse toepassing conflicteert met de meer gebruikelijke visie: het *actor-centered* perspectief en het binaire perspectief. De Foucaultiaanse visie zal toegepast worden op de casus Hong Kong aan de hand van drie van Mitchell Dean's om macht te analyseren: 1. *fields of visibility*, 2. *techniques and technologies* en 3. *political identities and subjectivities*.¹⁴⁴ De hoofdvraag die hierbij centraal staat is: "Hoe kunnen de protesten in 2019

---

¹⁴² "Protests hitting economy worse than Sars, says CE," Rthk.hk, 9 augustus, 2019, <https://news.rthk.hk/rthk/en/component/k2/1473671-20190809.htm>

¹⁴³ "Glory to Hong Kong (Official Lyrics)" Genius, geraadpleegd op 25 januari 2020, <https://genius.com/Thomas-dgx-yhl-glory-to-hong-kong-official-lyrics-lyrics>

¹⁴⁴ Carl Death, "Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest," *Social Movement Studies* 9, no. 3 (2010): 240.

in Hong Kong op een Foucaultiaanse manier begrepen worden?” Door Foucault en zijn radicale visie op macht te introduceren en toe te passen zal worden beargumenteerd dat macht onontkoombaar aanwezig is maar dat daardoor protest nog niet betekenisloos wordt.

5.2. Foucault en protest

Foucault is relevant voor dit onderzoek omdat hij bij uitstek de filosoof is die vernieuwende inzichten biedt op het gebied van macht. Hij introduceert een visie die macht niet simpelweg ziet als in de handen van een heerser of aanwezig in een onderdrukkende soeverein of allesbepalende regering. Foucault maakt macht genuanceerd en fluïde, aanwezig in iedere politieke en sociale verhouding en daardoor ongrijpbaar. Hij beargumenteert hoe macht in moderne samenlevingen vervlochten is met kennis en maatschappelijke instituten buiten het specifiek politieke domein zoals dat bekend is. De binaire politieke macht zoals die in de inleiding werd geschetst vangt wel een belangrijk deel van macht, maar mist de subtiliteit van macht als onderhevig aan alles en als dialectisch. “Power is everywhere not because it embraces everything, but because it comes from everywhere.”¹⁴⁵ Daar komt bovenop dat Foucault in verschillende werken ook laat zien hoe macht zich op subtiele wijze manifesteert in een samenleving. Niet alleen op specifiek politieke plekken is macht aanwezig, maar macht ontstaat bijvoorbeeld ook door de informatie die binnen moderne maatschappijen wordt vastgelegd over mensen. Vooral in zijn latere collegereeksen van uit 1978 en 1979 introduceert hij de termen *governmentality* en *biopower*, nieuwe vormen van regeren met als kenmerk: “a power that exerts a positive influence on life, that endeavours to administer, optimize and multiply it, subjecting it to precise controls and comprehensive regulations.”¹⁴⁶ Dit gebeurt bijvoorbeeld door de grote mate waarin persoonsgegevens vast worden gelegd en online informatie wordt opgeslagen: het wordt voor een individu vrijwel onmogelijk om zich aan machtsverhoudingen te onttrekken en de macht is ook subtieler en niet per definitie onderdrukkend.¹⁴⁷ Ook de Chinese droom van het sociale kredietsysteem poneert dit soort kennis juist als nuttig om handelen, *conduct*, zoals Foucault dat noemt, te verbeteren.¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ Joseph Rouse, “Power/ Knowledge,” in *The Cambridge Companion to Foucault*, (Cambridge: Division I Faculty Publications), 106.

¹⁴⁶ Michel Foucault, *The Will to Knowledge: The History of Sexuality*, Vol. 1, trans. R. Hurley (London: Penguin, 1998), 137.

¹⁴⁷ *Ibidem* 136

¹⁴⁸ Mario Tümmler. “The Social Credit System and Governmentality in China,” *Die Redaction*, 17 september 2019, geraadpleegd op 10 december 2019. <https://soziologieblog.hypotheses.org/11485>

Een dergelijke visie op macht als altijd aanwezig en onderliggend aan alles lijkt onlosmakelijk verbonden te zijn met politieke passiviteit. De vrijheidsdroom die werd geschetst is dan onmogelijk na te jagen omdat je als individu nooit kunt ontsnappen aan macht. Toch biedt een dergelijke visie op macht als overal juist ook meer perspectief: “the structural functioning of biopower (...) enables new kinds of resistance, resistance which can take place at the multiple points of contact which these lines of power traverse.”¹⁴⁹ Als macht overal aanwezig is, kan ze ook overal bevraagd en beantwoord worden. Uit dit citaat wordt ook duidelijk dat opstand ook in dialoog is met overheersende macht: macht is altijd relationeel en dialogisch, “not something that is acquired, seized, or shared, something that one holds on to or allows to slip away”.¹⁵⁰

Tegenover de macht die *conduct* bepaalt, introduceert Foucault de term *counter-conduct*. Deze term is afgeleid van het Franse woord *conduire* dat zowel gedrag als leiding betekent. Regeren kan volgens deze definitie uitgelegd worden als de bewegingsruimte die wordt gegeven aan de ander. Het handelen is belangrijk in Foucaults filosofie. Hij zet zich af tegen een *imperative* discourse dat zou moeten bepalen waartegen revolutie gevoerd moet worden en waarom. “(...) the dimension of what is to be done can only appear within (...) a field of forces that cannot be created by a speaking subject alone and on the basis of his words.” Ieder individu is dan ook op ieder moment verantwoordelijk en in staat om zich te uiten tegenover de macht om hem of haar heen.

Hoewel de optie om tegen machthebbers op te staan er dus altijd is, betekent dit niet dat men daarmee de macht kan overnemen of wegnemen. Dit is dan ook de eerste belangrijke aanvulling op een gangbare analyse van de protesten als een gevecht om de absolute macht met uiteindelijk een winnaar. Allen en Goddard benoemen dit in hun analyse van een Foucaultiaanse visie op macht treffend: “there is no single agent or agentic force that is to blame, that there is no one motor of history, no unique engine of human suffering, no single exploiter or antagonist against which militancy must mobilize itself. Militancy must come to terms with all that, and yet remain mobilized, convinced as it is of the continued existence of suffering and exploitation, and of the necessity of fighting against it.”¹⁵¹

---

¹⁴⁹ Rachel Adams, “Michel Foucault: Biopolitics and Biopower,” *Critical Legal Thinking*, 10 mei 2017, geraadpleegd op 20 december 2019, <http://criticallegalthinking.com/2017/05/10/michel-foucault-biopolitics-biopower/>

¹⁵⁰ Michel Foucault, *The Will to Knowledge: The History of Sexuality*, Vol. 1, trans. R. Hurley (London: Penguin, 1998), 94.

¹⁵¹ Ansgar Allen, Roy Goddard, “The domestication of Foucault: Government, critique, war,” *History of the Human Sciences* 27, no. 5 (2014): 49

5.3. Twee verschillen

Zoals eerder besproken en kort geïllustreerd, biedt een algemene visie op protest vaak een binaire benadering van de situatie. De bewoners van Hong Kong zijn ontevreden met de invloed vanuit China en maken, door middel van vijf statements, bekend dat ze de overheersing niet langer accepteren en veranderingen willen zien. Hun opstand is het zich verzetten tegen overheersing.¹⁵² Protest wordt dan ook vaak afgeschilderd als losstaand van en in dichotomie met de macht waartegen het zich verzet. Dit is het eerste punt waarop een Foucaultiaanse visie zich onderscheidt: de binaire benadering.

Daarnaast wordt een situatie zoals die in Hongkong vaak begrepen en omschreven vanuit de groeperingen die een rol spelen in deze situatie. Groepen worden onderscheiden op basis van de veranderingen die ze willen zien of de motivatie die ze hebben om zich in te zetten voor een protestbeweging.¹⁵³ Vanuit getuigenverhalen of kunst van de groeperingen wordt het geheel van de situatie geanalyseerd. Dit is het tweede punt dat zichtbaar is in de gangbare benadering: de *actor-centered* benadering. Een Foucaultiaanse uitleg van protest vult beide aannames aan.

De binaire benadering plaatst groepen dus direct tegenover elkaar. De Chinese regering heeft andere belangen dan de bevolking van Hong Kong en dus staan ze als twee krachten tegenover elkaar in een gevecht om macht en gelijk. Volgens Foucault kunnen deze tegengestelde krachten echter niet compleet van elkaar gescheiden worden: ze zijn afhankelijk van elkaar en worden gevormd door de ander. De ene groep kan de groep waartegen ze zich verzet zelfs onbedoeld bevestigen of steunen. Door bijvoorbeeld protest te voeren op bepaalde plekken of in de richting van bepaalde figuren, kan de tegenstander in zijn machtspositie bevestigd worden.¹⁵⁴ De *actor-centered* benadering focust vooral op intenties en motieven in groepen, maar Foucault legt, zoals eerder uitgelegd, vooral nadruk op het handelen en de manier waarop *counter-conduct* zich kan afzetten tegen een bepaalde manier van regeren: “(...) how not to be governed *like that*, by that, in the name of those principles, with such and such an objective in mind and by means of such procedures (...)”¹⁵⁵ Het gaat hier niet per se om groepen en hoe zij zich identificeren, want machtsrelaties lopen door die groepen heen, als een *rhizomatic* netwerk. Deze term, ontleend aan

---

¹⁵² Carl Death, “Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest,” *Social Movement Studies* 9, no. 3 (2010): 236.

¹⁵³ *Ibidem* 237.

¹⁵⁴ *Ibidem* 239-240

¹⁵⁵ Michel Foucault, “What is critique,” in *The Politics of Truth*, ed. S. Lotringer, trans. L. Hochroth & C. Porter (Los Angeles: CA: Semiotext, 2007), 44.

horizontale en uitgestrekte wortelnetwerken van bomen, wordt gebruikt om machtsverhoudingen als gecompliceerd en samenhangend weer te geven.¹⁵⁶ “A counter-conducts approach focuses on practices and mentalities of resistance, rather than movements, and also seeks to show how power and resistance, government and dissent, are mutually constitutive.”¹⁵⁷

5.4.Drie machtsniveaus

Om te kunnen laten zien hoe deze twee punten zichtbaar zijn in de concrete situatie van de protesten in Hong Kong in 2019, zal aan de hand van voorbeelden de situatie geanalyseerd worden. Ook is het hierbij van belang om genuanceerd over macht te blijven praten omdat, zoals uitgelegd, macht zich op verschillende niveaus manifesteert. Om dit te doen zal gebruik gemaakt worden van drie niveaus die door Mitchell Dean onderscheiden worden om macht en protest te onderzoeken: 1. *fields of visibility*, 2. *techniques and technologies* en 3. *political identities and subjectivities*.

5.4.1. *Fields of visibility*

Om te regeren of te protesteren is het allereerst nodig om een beeld te vormen van het gebied waarover macht uitgeoefend wordt en waarom die macht uitgeoefend moet worden. Het is belangrijk om het speelveld als het ware te kennen en te weten hoe je je moet profileren om macht uit te kunnen oefenen. Een protestbeweging richt zich tegen een tegenstander maar bevindt zich ook in een internationale arena van media-aandacht en diplomatieke verhoudingen. Binnen dit niveau van protest kan een protesterende groep tegen de positie van de regering gericht kan zijn, maar die tegelijkertijd ook bevestigen. In Hong Kong werd dat bijvoorbeeld zichtbaar toen protesterende burgers een regeringsgebouw bestormden en overnamen, waarna ze de koloniale vlag hesen in het gebouw.¹⁵⁸ Een dergelijke beweging kan aan de ene kant een duidelijk politiek anti-statement maken door een bepaalde overheidslocatie te bezetten, maar kan ook “paradoxically confirm their privileged location and viewpoint: they reinforce the impression that this is where

---

¹⁵⁶ Nick Hacking, Andrew Flynn. “Protesting against neoliberal and illiberal governmentalities: A comparative analysis of waste governance in the UK and China,” *Political Geography* 63 (2018): 32.

¹⁵⁷ Carl Death, “Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest,” *Social Movement Studies* 9, no. 3 (2010): 240.

¹⁵⁸ Verna Yu, Christy Choi. “Hong Kong Protests: demonstrators storm legislative building,” *The Guardian*, 1 juli, 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/jul/01/hong-kong-protests-group-tries-to-storm-government-building>

power is located.”¹⁵⁹ Op deze manier kan opstand de rol en overheersende positie van de tegenstander tegelijkertijd aanvallen en bevestigen.

Dit sluit aan bij de Foucaultiaanse visie van macht als constante dialoog: verschillende actoren binnen het geheel van machtsverhoudingen zijn constant handelend in reactie op elkaar. Macht is “produced from one moment to the next.”¹⁶⁰ De ene groep bepaalt welke actie het slimst is om in het vervolg te ondernemen tegen de andere groep door in te calculeren wat de ander gaat doen. Hierin kan een bepaalde afhankelijkheid gezien worden: om op elkaar te kunnen reageren moet een bepaalde machtsrelatie opgebouwd worden. “Power can thus never be simply present, as one action forcibly constraining or modifying another. Its constitution as a power relation depends upon its reenactment or reproduction over time as a sustained power relationship.”¹⁶¹ Protest kan dus ook de beeldvorming van de regering vormen door diens positie publiekelijk te bevestigen.

5.4.2. *Techniques and technologies*

Voor Foucault is *conduct* belangrijk: het concrete handelen. Macht is, zoals in het eerste niveau uitgelegd altijd sociaal en relationeel. Het blijft niet abstract maar moet zich uiten door specifieke tactieken, handelingen of personen. Protest wordt niet abstract gevoerd maar gaat om ruimte en specifieke vormen waarop protest gevoerd wordt. Deze vormen worden zelf echter ook gevormd door de regering waartegen ze zich afzetten.¹⁶² De specifieke vorm van protest is veranderlijk en afhankelijk van wat de ander doet. In Hong Kong werd dat zichtbaar door de transformatie van vredelievende naar meer gewelddadige protesten. Een opiniestuk in de *South China Morning Post* verwoordt de reden daarvan als volgt: “the government ignored the demands of the people, leading the protesters to question the usefulness of peaceful demonstrations. The police were not ‘maligned’. They had turned themselves into the enemy of the people by failing to do what they

---

¹⁵⁹ Carl Death, “Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest,” *Social Movement Studies* 9, no. 3 (2010): 243.

¹⁶⁰ Michel Foucault, *The Will to Knowledge: The History of Sexuality*, Vol. 1, trans. R. Hurley (London: Penguin, 1998), 93.

¹⁶¹ Joseph Rouse, “Power/ Knowledge,” in *The Cambridge Companion to Foucault*, (Cambridge: Division I Faculty Publications), 107.

¹⁶² Carl Death, “Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest,” *Social Movement Studies* 9, no. 3 (2010): 241.

should: protect the people.”¹⁶³ De handelingen van de regering en handhavers introduceren volgens deze bron zichzelf als vijand door de handelingen die ze wel of niet ondernemen. Ook andere bronnen verantwoorden het geweld op deze manier, maar laten ook zien dat ook hier nuance geboden is.¹⁶⁴

Toch verkrijgt dit niet altijd het gewenste resultaat: “(...) rather than transforming the nature of politics, violent counterconducts adopt and invoke the tactics of government.”¹⁶⁵ Ook legitimeert geweld de noodzaak van overheidsinterventie. De Chinese regering gebruikt de gewelddadigheid van de protesten om haar eigen *raison d'être* te bevestigen.¹⁶⁶ Zoals zichtbaar kunnen acties en een specifieke manier van protesteren nuttig zijn om meer internationale aandacht te krijgen en statements te maken, maar tegelijkertijd ook de rol van de regering bevestigen en legitimeren.

5.4.3. *Political identities and subjectivities*

Om macht uit te kunnen oefenen wordt vaak de eigen groep en de ander op een bepaalde manier geframed. Zoals in het vorige niveau naar voren kwam, beschuldigen beide groepen elkaar ervan gewelddadig te zijn. Foucault benoemt de term *technologies of the self*, die gebruikt worden door regeringen om identiteiten te construeren en zo macht uit te oefenen. Voorbeelden hiervan zijn “the liberal citizen, the infirm, the delinquent, the poor, the dangerous and the terrorist”, Protest kan deze categorieën vervormen of opnieuw uitvinden.¹⁶⁷ Protest speelt dan ook een rol in de vorming van identiteit en subjectiviteit, zowel van personen als ruimtes waarin dit protest zich bevindt. “protest is itself a very powerful site through which the self is constructed or modified by himself”¹⁶⁸

---

¹⁶³ “Hong Kong protest violence is the product of peaceful persuasion ignored,” South China Morning Post, 25 oktober 2019, <https://www.scmp.com/comment/letters/article/3033943/hong-kong-protest-violence-product-peaceful-persuasion-ignored>

¹⁶⁴ James Palmer, “Hong Kong’s Violence Will Get Worse: Police brutality has pushed protesters to extremes,” Foreign Policy, 11 november 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/11/11/police-killing-protests-beijing-lam-xi-hong-kong-violence-will-get-worse/>

¹⁶⁵ Death, “Counter-conducts”, 241.

¹⁶⁶ “Hong Kong protesters accused of ‘reckless’ violence over Christmas: Police and activists clash for third day in row with leader saying holiday ‘ruined’” The Guardian, 25 december, 2019. <https://www.theguardian.com/world/2019/dec/26/hong-kong-protesters-accused-of-reckless-violence-over-christmas>

¹⁶⁷ Carl Death, “Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest,” Social Movement Studies 9, no. 3 (2010): 241.

¹⁶⁸ Ibidem 245

In Hong Kong is dat duidelijk te zien in verslagen van protesterende burgers. De identiteit wordt toegespitst op het groepsgevoel en op het zijn van een rebel en protesterend individu. “Often the political subjectivities performed through protest are exaggerated or momentary. This is not to claim, however, that they are unimportant or significant.”¹⁶⁹ Tijdens protesten kunnen identiteiten sterk gepolariseerd worden, wat de initiële binaire visie op protest verklaart. Het belang van identiteit wordt, zoals al eerder benoemd, ook duidelijk als het gaat om ruimte en de claim van macht op die ruimte. Het hijsen van een koloniale vlag in een Chinees regeringsgebouw kan een duidelijk statement worden door een bepaalde ruimte nieuwe identiteit te geven. “The vital importance of urban architectures to both police and protestors in the government and contestation (...) is one way of bringing the neglected dimensions of territoriality and spatiality back into the governmentality literature.”¹⁷⁰

Hoewel tijdens protest een gepolariseerde en duidelijk binaire situatie kan ontstaan is het belangrijk om aandacht te hebben voor de genuanceerde machtsverhoudingen en belangen. “The temporary clash between policeman and protestor does not exhaust the complex and polycentric ways in which rule is exercised in contemporary global politics.”¹⁷¹ De protestanten hebben zelf belangen bij de overheid op verschillende manieren. De protesten beïnvloeden de levenskwaliteit, veiligheid en maatschappelijke zekerheid van inwoners in Hong Kong.¹⁷² Ieder individu is op complexe wijze verweven in een netwerk van verhoudingen van macht. Foucault zegt hier het volgende over: “we need to escape the dilemma of being either for or against. One can, after all, be face to face, and upright (debout et en face). Working with a government doesn’t imply either a subjection or a blanket acceptance. One can work with and be intransigent at the same time. I would even say that the two things go together.”¹⁷³ De protesten verkrijgen grote internationale aandacht en steun maar veroorzaken ook onzekerheid en onveiligheid; de twee kunnen niet tegenover elkaar geplaatst worden en horen allebei bij de veelzijdige aspecten van protest.

---

¹⁶⁹ Carl Death, “Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest,” *Social Movement Studies* 9, no. 3 (2010): 245.

¹⁷⁰ Ibidem 246

¹⁷¹ Ibidem 247

¹⁷² Yen Nee Lee. “5 charts show how protests in Hong Kong have affected the city’s economy and stock market,” *CNBC*, 25 december 2019, <https://www.cnbc.com/2019/12/26/hong-kong-protests-impact-on-economy-stock-market-in-five-charts.html>

¹⁷³ Michel Foucault, “So is it important to think?” in *Essential Works of Foucault 1954-1984*, ed. J. D. Faubian, trans. R. Hurley (New York: The New Press), 455-456.

5.5. Conclusie

In dit onderzoek is de vraag gesteld hoe de protesten in Hong Kong in 2019 op een Foucaultiaanse manier begrepen kunnen worden. De protesten in Hong Kong worden veelal als binair en *actor-centered* afgebeeld met de verschillende groepen lijnrecht tegenover elkaar. Foucaults visie op macht laat zien hoe macht overal aanwezig is en niet simpelweg in de handen kan zijn van een actor of groep.

Door af te wijken van een *actor-centered* approach en macht als fluïde en relationeel te zien wordt duidelijk dat verschillende groepen in de protestsituatie van Hong Kong afhankelijk zijn van elkaar in de beslissingen die ze maken en de manier waarop ze zich definiëren. “By focusing on practises focusing on practices and mentalities, rather than actors, it shows how moments of protest bring new identities, subjectivities and collectivities into being – including civic, movement, state and governmental actors.”¹⁷⁴

Door af te wijken van macht als binair wordt zichtbaar hoe de verschillende groeperingen in een protestsituatie niet alleen tegenover elkaar staan maar elkaar ook bevestigen in hun rol. Protestanten kunnen met politieke acties zowel tegen de overheid ageren als laten zien op welke plekken macht aanwezig is. “by destabilizing binaries including power and resistance, government and freedom, national and international, and public and private, such an approach enables a more complex and nuanced analysis of the overlapping, multi-centric, variegated and rhizomatic networks of global power relations.”¹⁷⁵ Op het gebied van *fields of visibility* worden deze twee verschillen verduidelijkt door politieke acties die zich publiekelijk uiten tegen de regering maar diens positie ook bevestigen. Op het gebied van *techniques and technologies* is dit verhelderd door het gebruik van geweld en de mate waarin dat de overheid zowel aanvalt als legitimeert. Uiteindelijk is op het gebied van *political identities and subjectivities* laten zien hoe beide groepen hun eigen positie bepalen door de ander en zichzelf op bepaalde manieren kunnen profileren door de ander.

---

¹⁷⁴ Carl Death, “Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest,” *Social Movement Studies* 9, no. 3 (2010): 249.

¹⁷⁵ *Ibidem* 249

6. Integratie

In dit onderzoeksverslag heeft elke individuele discipline vanuit een verschillend perspectief naar de factoren van de protesten van 2019 in Hong Kong gekeken. In de eerdere hoofdstukken zijn de disciplinaire inzichten uitgewerkt. In het interdisciplinaire onderzoek hebben wij met deelvragen gewerkt om een antwoord te formuleren op de complexe hoofdvraag. In dit hoofdstuk zullen eerst de disciplinaire inzichten samengevat worden waarna de overeenkomsten en verschillen tussen de inzichten worden besproken. Het doel is hierbij om een *common ground* te identificeren. Volgens Repko en Szostak is het van belang om *common ground* te creëren tussen disciplines om antwoord te kunnen geven op een interdisciplinaire probleemstelling in een onderzoek. Dit is van belang voor de interdisciplinaire integratie van de paradigmatische hoofdstukken en om uiteindelijk antwoord te kunnen geven op de vraag wat de factoren zijn die ten grondslag liggen aan de protesten in Hong Kong. De *common ground* creëert de bouwstenen voor een *more comprehensive understanding* - het alomvattende antwoord op de hoofdvraag.

6.1 Disciplinaire inzichten

In dit hoofdstuk zullen de disciplinaire inzichten aangaande de factoren onderliggend aan de protesten uiteengezet worden. Dit is van belang om de disciplines uiteindelijk te kunnen integreren.

Binnen internationale betrekkingen stonden de historische oorzaken centraal. Hierbij werd gefocust op de gebreken in het historische verdrag “*One Country, Two Systems*” met betrekking tot de beoogde doelen van Hong Kong - dat wil zeggen het behoud van de autonomie en de burgerlijke vrijheid. Uit het onderzoek van de internationale betrekkingen kan worden geconcludeerd dat de factoren die bijdragen aan het ontstaan van de protesten van Hong Kong in 2019 kunnen worden teruggevoerd op het beleid van “*One Country, Two Systems*”. In dit beleid werd vastgelegd dat Hong Kong voor een periode van 50 jaar als Speciale Administratieve Regio van China met eigen systemen en wetten zou blijven bestaan. Hoewel de korte termijn doelstellingen - angst wegnemen en de nadruk op het behoud van toenmalige systemen - zoals ze zijn opgesteld in dit verdrag overeenkomen, verschilden de doelstellingen tussen China en Hong Kong op de lange termijn. De prioriteiten en achterliggende beweegredenen van China lagen voornamelijk in het “opnemen” van Hong Kong met als doel om er zelf een voordeel uit te halen en hun macht te vergroten. Dit kan worden verklaard vanuit de theorie van het realisme. De lange termijn doelstellingen van China en Hong Kong liepen uiteen maar ontbraken tegelijkertijd in het

‘*One Country, Two Systems*’ beleid. De verschillende perspectieven op de lange termijn doelstellingen van China en Hong Kong en het ontbreken ervan in het beleid bieden een gedeeltelijke historische verklaring voor de gebreken van het beleid van “*One Country, Two Systems*”.

Vanuit *conflict studies* is gekeken naar de bijdragen die sociale media netwerken leveren aan de vorming van protestgroepen in Hong Kong tijdens de opstand van 2019. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat het decentrale karakter van de protestorganisatie in grote mate berust op het intensieve en inventieve gebruik van digitale media netwerken. Om dit te kunnen bestuderen zijn de protesten door een ruimtelijke lens bekeken waarin het alternerend en vervlochten gebruik van digitale en fysieke ruimte is belicht. Zo is gebleken dat het gebruik van lastig te reguleren digitale platformen de beweging een plek biedt om een alternatief informatie- en communicatienetwerk op te zetten waar op democratische en egalitaire wijze protest tactieken en strategieën kunnen worden gevormd. Daarnaast bieden deze netwerken een plek waar ongeremd denkbeelden, betekenisvolle afbeeldingen en andere narratief versterkende informatie verspreid kunnen waarin afgezet wordt tegen de Chinees gesteunde overheid van Hong Kong. De sociale beweging die in de fysieke wereld op weerstand vanuit de overheid stuit kan, door de constante connectiviteit met deze netwerken vanuit het protest zelf, op deze wijze een vloeibaar en decentraal collectief in stand houden tegenover de repressieve overheid.

In de discipline van de sociale psychologie werd de volgende deelvraag besproken: “Wat zijn de belangrijkste sociaal psychologische processen die de deelname van de inwoners van Hong Kong aan de protesten van 2019 verklaren?”. De conclusie die hier naar voren kwam is dat de deelname van de inwoners van Hong Kong aan de protesten van 2019 kan worden verklaard door de ervaring van gepolitiseerde sociale identiteit, gedeelde grieven, collectieve *efficacy* en hun achterliggende psychologische processen. De gedeelde grieven komen voort uit de perceptie dat de autonomie van de inwoners van Hong Kong wordt aangetast door de Chinese overheid. De collectieve *efficacy* komt voort uit de kennis die de inwoners hebben van de protesten van het verleden en het gevoel van noodzaak dat wordt ervaren door de betrokken burgers bij de protesten. Deze ervaring van gedeelde grieven en collectieve *efficacy* wordt mogelijk gemaakt doordat voorafgaand aan de 2019 protesten een gepolitiseerde sociale identiteit, gekenmerkt door een bewustzijn over de sociale context en de motivatie voor het aangaan van een machtsstrijd, in Hong Kong is ontstaan.

In het hoofdstuk van politieke filosofie kwam naar voren hoe veel onderzoek naar protest, met als specificatie in dit geval Hong Kong, zich vanuit een binair en *actor-centered* perspectief opstelt. Het centrale punt dat in dit hoofdstuk gemaakt wordt is dat de algemene benadering van protest aangevuld kan worden met een Foucaultiaanse visie op protest. Deze visie laat namelijk de begrensdheid van protest als binair en *actor-centered* zien en biedt een visie op de situatie in Hong Kong als meer onderhevig aan machtsstructuren die niet bevredigend samen te vatten zijn in twee groeperingen. Door eerst een uitleg te geven van een Foucaultiaanse visie op protest, met daarna een aanvulling op beide termen en een toepassing op de situatie in Hong Kong, wordt deze stelling behandeld.

6.2 De *common ground*

Voor ons onderzoeksverslag is het belangrijk om overeenkomsten tussen disciplines vast te stellen en conflicten met betrekking tot de inzichten, concepten, aannames en theorieën tussen disciplinaire inzichten op te lossen. Dit is nodig om een gemeenschappelijke taal te ontwikkelen waardoor verschillende disciplinaire inzichten met elkaar kunnen communiceren. Daardoor kan uiteindelijk een *common ground* worden gecreëerd.

Een *common ground* kan worden gecreëerd of ontdekt door verschillende technieken. Volgens Repko en Szostak kunnen vier technieken worden geïdentificeerd. In ons onderzoeksverslag gebruiken we de technieken van herdefinitie en organisatie. De techniek van herdefinitie wordt door Repko en Szostak gebruikt op het moment dat er een taalkundig verschil is tussen verschillende concepten of assumpties. Via herdefinitie kan een nieuw concept worden gedefinieerd waarin de overeenkomstige betekenis wordt omvat. In dit onderzoeksverslag gebruiken we daarnaast de techniek van organisatie. De *common ground* kan via organisatie bereikt worden door overeenkomsten te identificeren en te herdefiniëren. De onderlinge interactie of causale relatie tussen de concepten en assumpties wordt vervolgens in kaart gebracht.

6.3 De verschillen tussen de inzichten

De eerste stap van het onderzoeksproces is volgens Repko en Szostak het identificeren van verschillen - conflicten - met betrekking tot de inzichten, concepten, aannames en theorieën tussen de disciplines. In ons onderzoek is naar voren gekomen dat er een aantal verschillen bestaan tussen de inzichten en aannames. Deze verschillen conflicteren niet direct met elkaar; ze bieden

voornamelijk alternatieven of vullen elkaar aan doordat ze zich richten op een ander domein van het fenomeen.

6.3.1 Het schaalniveau

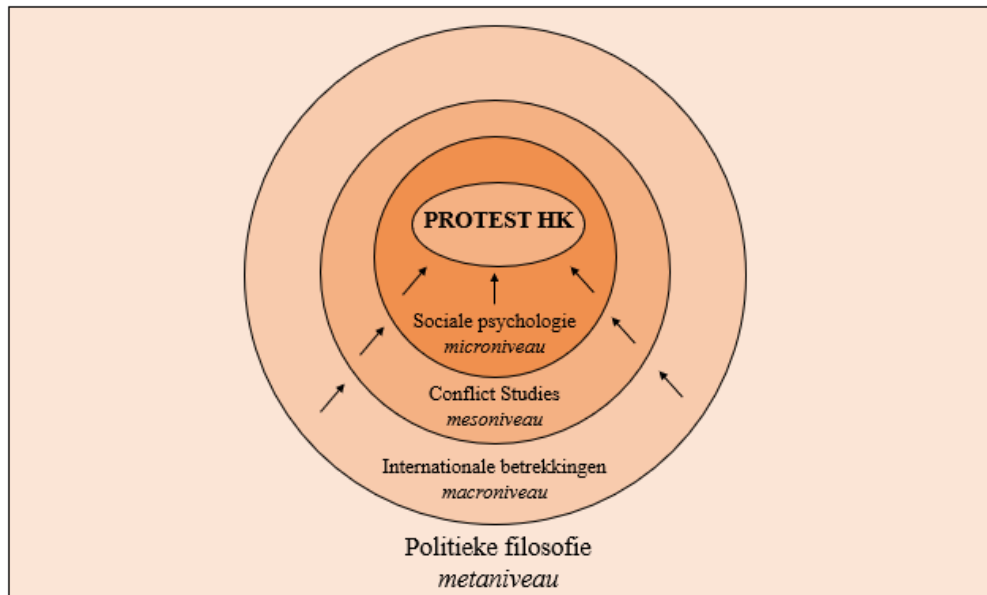
Een eerste verschil tussen de disciplines dat naar voren is gekomen heeft betrekking op het niveau waarop ze de hoofdvraag benaderen. Elke discipline hanteert een ander schaalniveau met betrekking tot de factoren die bijdragen aan het ontstaan van protest. Dit verschil tussen de inzichten van disciplines kan worden teruggevoerd op het verschil in de aannames die gelden binnen disciplines.

De discipline van de politieke filosofie analyseert de factoren die ten grondslag liggen vanuit een metaniveau - het overkoepelende geheel van de machtsrelaties en netwerken. Internationale betrekkingen bestudeert de dynamieken vanuit een macroniveau. Het macroniveau is een niveau dat de bredere maatschappelijke structuren of krachten omvat die de samenleving beïnvloeden. *Conflict studies* focust in het onderzoek op het mesoniveau - de directe omgeving, groepen en organisaties. Ten slotte bestudeert de sociale psychologie de probleemstelling vanuit een microniveau - de directe individuele en sociale processen die de factoren van het protest kunnen verklaren en de perceptie van de situaties waarin deze individuen zich bevinden. *Conflict studies* en sociale psychologie vinden de oorzaken van de protesten vooral door processen tussen groepen en individuen te bestuderen. Internationale betrekkingen legt de nadruk vooral op het gedrag van staten en regio's. Dit kan bijvoorbeeld worden bestudeerd door de processen die ten grondslag liggen aan de verdragen die zijn gesloten tussen staten. Politieke filosofie focust zich op de aanname van het geheel van gecompliceerde machtsrelaties en netwerken van protesten vanuit een breder perspectief - dit kan worden gezien als het metaniveau.

Doordat elke discipline een verschillend perspectief hanteert door het verschil in aannames, resulteert dit in het feit dat elke discipline verschillende oorzaken signaleert met betrekking tot de factoren die ten grondslag liggen aan de protesten. Elke discipline biedt dus een ander perspectief. Alle ontwikkelingen op meta, macro, meso- en microniveau liggen ten grondslag aan de protesten in Hong Kong; het zijn echter wel de gezamenlijke verbanden van de schaalniveaus die een alomvattend antwoord bieden. Uiteindelijk komt binnen ons onderzoek naar voren dat deze inzichten niet direct met elkaar conflicteren, maar elkaar voornamelijk aanvullen.

De verschillen tussen de schaalniveaus kunnen worden opgelost door de techniek van organisatie zoals wordt omschreven door Repko en Szostak. Bij de techniek van organisatie worden de verschillende niveaus in kaart gebracht en geordend zodat de relatie ertussen duidelijk wordt. Figuur 1 visualiseert de verhouding tussen inzichten. Deze *map* vormt de *common ground*.

Figuur 1. Integratie door middel van de organisatie-techniek

6.3.2 Gedeelde Identiteit

Binnen de verschillende disciplines wordt gesproken over de identiteit van groepen ten opzichte van elkaar en de individuen die zich binnen deze groepen bevinden. Elke discipline hanteert hier echter verschillende termen voor gebruikt, die niet volledig op elkaar aansluiten. Vanuit de sociale psychologie wordt het concept ‘sociale identiteit’ gedefinieerd als het “bewustzijn van iemand als behorend tot een bepaalde sociale groepering of sociale beweging met gevolgen voor het persoonlijk leven”.¹⁷⁶ De ‘collectieve identiteit’ is de term die binnen *conflict studies* gehanteerd wordt. Deze term is gericht op de identiteit van een groep, terwijl vanuit sociale psychologie de nadruk ligt op het individu dat zich bevindt in een bepaalde groep. Om deze verschillende definities

¹⁷⁶ Jacquélien van Stekelenburg en Bert Klandermans, “The social psychology of protest,” *Current Sociology* 5-6, no. 61. (2013): 890.

samen te brengen maken wij gebruik van de techniek van herdefinitie. Volgens Repko en Szostak wordt de techniek van herdefinitie gebruikt wanneer er een taalkundig verschil bestaat tussen verschillende concepten of assumpties. Via herdefinitie wordt een nieuw concept gedefinieerd waarin de overeenkomstige betekenis wordt omvat.¹⁷⁷ De nieuwe term die wij hiervoor zullen hanteren is ‘gedeelde identiteit’, een term die zowel de ‘sociale identiteit’ en ‘collectieve identiteit’ omvat. De nieuwe definitie van ‘gedeelde identiteit’ wordt als volgt gedefinieerd: “de identiteit van een groep als geheel en de identiteit van individuen in associatie met deze groep.”

De ‘gedeelde identiteit’ wordt in elke discipline in bepaalde mate als een belangrijke factor gezien die bijdraagt aan het ontstaan en de ontwikkeling van de protestbeweging. Het protest van de Hongkongse bevolking die zich identificeert met een bepaalde samenstelling van ideeën, normen en waarden staat tegenover de Chinese overheid die zich ook op een bepaalde manier identificeert. De constante spanning tussen verschillende kernwaarden van de bevolking van Hong Kong en die van de overheid van China hebben geleid tot het ontstaan van de protesten.

Wel hanteren de disciplines het concept ‘gedeelde identiteit’ op een andere manier door de verschillende niveaus die respectievelijk behandeld worden. De sociale psychologie benadert de gedeelde identiteit binnen een land of regio als bestaand en rigide. Ze stelt dat de identiteit wel kan evolueren door de tijd heen en kan worden versterkt door protesten, maar bestudeert in dit onderzoek het punt van afweging; of er wel of niet geparticipeerd wordt in het protest. Op dit punt wordt de beslissing genomen vanuit de identificatie met een bepaalde groep. Binnen het hoofdstuk vanuit *conflict studies* wordt ‘gedeelde identiteit’ meer als een vervormbaar gegeven gezien dat onderhevig is aan informatiestromen binnen bepaalde netwerken. Dit verschil ontstaat vanwege het verschil in onderzoeksvraag; het hoofdstuk van de sociale psychologie benadert een afweging, een beslissing die wel of niet genomen wordt op een bepaald punt in de tijd. Daarentegen bestudeert het hoofdstuk vanuit *conflict studies* een proces waarin dus veranderingen kunnen plaatsvinden.

Internationale betrekkingen benoemt een *deep-seated identity crisis* tussen Hong Kong en China, ofwel de verschillende en uiteenlopende ideeën over wie zij zijn en wat ze willen, als gedeeltelijke oorzaak van het ontstaan van protesten. De Hongkongse bevolking ziet zichzelf bijvoorbeeld als kapitalistisch met bepaalde liberale vrijheden, terwijl de Chinese overheid zich als communistisch identificeert. Binnen deze discipline wordt de binaire tegenstelling tussen de

---

¹⁷⁷ Repko en Szostak, *Interdisciplinary Research*, 373.

Chinese en Hongkongse identiteit als belangrijke factor genoemd voor het ontstaan van de hedendaagse protesten. Binnen het filosofie hoofdstuk wordt de veronderstelde binaire identiteit juist bevraagd; tijdens protest wordt een groepsidentiteit sterker aangezet maar die identiteit wordt ook weer gevormd door de ander tegen wie een groep zich afzet. Verder is het zo dat groepen niet simpelweg tegenover elkaar kunnen worden geplaatst omdat ze elkaar ook versterken in hun positie. Dit inzicht lijkt direct te conflicteren met dat van bijvoorbeeld internationale betrekkingen. Binnen die visie wordt echter niet ontkend dat een gedeelde identiteit onderhevig kan zijn aan bepaalde veranderingen en weer gevormd kan worden door allerlei machtsverhoudingen. Echter, door het niveau van onderzoek en vooral de lange tijdschaal die daarbij wordt gehanteerd kan de binaire vaststaande tegenstelling tussen gedeelde identiteiten worden verantwoord tegenover de meer fluïde opvattingen van identiteit vanuit politieke filosofie en *conflict studies*.

De nieuw gevormde term ‘gedeelde identiteit’ van de bevolkingsgroepen wordt in elke discipline dus als een belangrijke factor gezien die bijdraagt aan het ontstaan en de ontwikkeling van de protestbeweging in Hong Kong. De precieze machtsverhoudingen binnen die groepen worden in de verschillende disciplines op een andere manier uitgelegd, maar de algehele definitie kan die verschillen breed genoeg samenbrengen om de termen in elke discipline te omvatten.

6.4 De overeenkomsten tussen de inzichten

Naast de verschillen tussen de disciplinaire inzichten zijn er ook overeenkomsten tussen de disciplines te herkennen. Om de *common ground* te vormen, worden in dit hoofdstuk de belangrijke overeenkomsten besproken.

6.4.1 Macht

Een concept dat centraal staan binnen protest en naar voren komt in de verschillende disciplinaire hoofdstukken is ‘macht’. In elke discipline wordt ‘macht’ beschreven als een belangrijke factor bij het ontstaan en de ontwikkeling van protesten. In elke discipline uitent de strijd om macht en de netwerken van macht zich op een andere manier.

Internationale betrekkingen legt de focus op de machtsstrijd tussen China en Hong Kong. De gespannen situatie omtrent de machtsverhoudingen en de internationale verdragen omtrent de *high degree of autonomy* staan hierbij centraal. Zowel door internationale betrekkingen als door

sociale psychologie wordt gesteld dat bepaalde beloftes in de verdragen met betrekking tot de *high degree of autonomy* niet altijd zijn nagekomen en dit een gespannen situatie heeft veroorzaakt.

De sociale psychologie vult hierop aan dat de inwoners van Hong Kong het gevoel hebben dat de beloofde autonomie wordt bedreigd en aangetast door de macht die China uitoefent op Hong Kong. Dit resulteert in de ervaring van gedeelde grieven. Een ander concept dat aangekaart wordt door de sociale psychologie is collectieve *efficacy*. Dit concept kan gezien worden als de perceptie dat men macht heeft over een situatie. Dit betekent dat niet alleen regeringen toegang hebben tot macht maar ook de inwoners van Hong Kong een zekere hoeveelheid macht ervaren. De aanwezigheid van gedeelde grieven en collectieve *efficacy* wordt mogelijk gemaakt door de gepolitiseerde sociale identiteit, gekenmerkt door een expliciete motivatie om een machtsstrijd aan te gaan. Hierbij is het belangrijk dat de leden van de groep met opzet en met een bewustzijn van de sociale context waarin de macht verdeeld is, handelen.

Binnen *conflict studies* wordt gekeken naar hoe macht zich uit in de fysieke en virtuele ruimte tijdens de protesten. De protestbeweging wordt benaderd aan de hand van de betrekking die aangegaan wordt met deze macht door gecollectiviseerde, activistische individuen en is daardoor het best zichtbaar wanneer deze handelen ten aanzien van ruimte; door deze te bezetten, betwisten of te claimen. De overheid probeert dit evident onschadelijk te maken door haar eigen claim op de publieke ruimte te versterken, bijvoorbeeld door het optreden van de oproerpolitie. Vanuit deze optiek ontstaat en verhevigt het conflict door deze machtsstrijd.

Binnen het hoofdstuk van de politieke filosofie wordt besproken hoe machtsverhoudingen onderliggend zijn aan de hele maatschappij. Macht kan niet worden gezien als iets wat in handen is van een machthebber maar is altijd wisselend, relationeel en *rhizomatic*. Verschillende partijen kunnen wel tegenover elkaar staan en dat zo ook ervaren, maar maken samen de machtsstrijd mogelijk doordat ze afhankelijk van elkaar zijn en elkaars positie ook versterken.

Hoewel de verschillende disciplines een ander domein of niveau van het protest bestuderen, concludeert elke discipline dat de strijd om macht of de ervaring van het hebben van macht een belangrijke rol speelt in het ontstaan en de ontwikkeling van de protesten in Hong Kong. Ook is te zien dat de verschillende disciplines elkaar aanvullen waardoor de complexiteit van macht en de rol die dit speelt in protest duidelijk wordt.

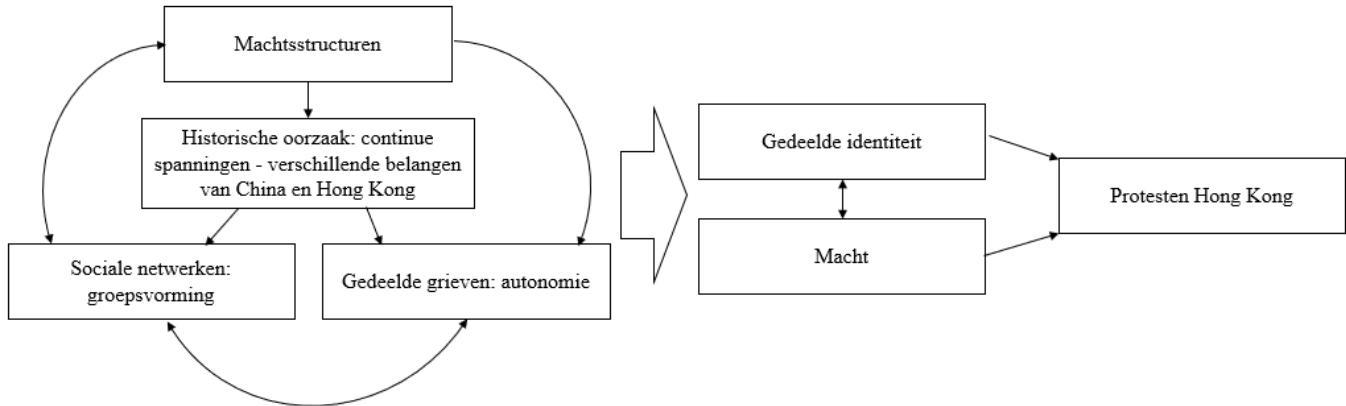
7. *More comprehensive understanding*

Door de hervormde ideeën, concepten en assumpties in de *common ground* kan de *more comprehensive understanding* worden gecreëerd.¹⁷⁸ Onze disciplinaire inzichten zullen gezamenlijk een alomvattende verklaring bieden voor de protesten. Na de uitvoering van dit interdisciplinaire onderzoek aangaande de factoren die ten grondslag liggen aan de protesten van 2019 in Hong Kong, kan er vanuit de vier disciplines één gezamenlijk antwoord geconstrueerd worden op de hoofdvraag. De hoofdvraag die centraal stond in dit interdisciplinaire onderzoeksverslag was: “Welke factoren liggen ten grondslag aan de protesten van 2019 in Hong Kong?”. Uit de *common ground* van de inzichten kan geconcludeerd worden dat de protesten in Hong Kong worden beïnvloed door processen van ‘gedeelde identiteit’ en ‘macht’ op verschillende schaalniveaus. De verschillende inzichten van de disciplines vullen elkaar aan kunnen daarom een alomvattende verklaring bieden op de hoofdvraag.

De *more comprehensive understanding* is gevisualiseerd in figuur 2. Dit model toont aan op welke manier er wederzijdse relaties bestaan tussen verschillende aspecten van de protesten. De historische oorzaak van de protesten is onderhevig aan machtsstructuren. China probeert namelijk de macht op te dringen aan Hong Kong, zoals internationale betrekkingen uitlegt, maar de groepen zijn ook weer onderhevig aan bredere onderliggende machtsstructuren. De historische machtsstrijd laat gedeelde grieven ontstaan met betrekking tot de autonomie die door de burgers van Hong Kong wordt nagestreefd. De verschillen tussen de participerende groepen die beschikken over een ‘gedeelde identiteit’ veroorzaken hevige protesten. Dit zorgt er voor dat die groepen zich mobiliseren via sociale netwerken en er een collectief ontstaat. Deze groep probeert de machtsstructuren opnieuw te betwisten en ruimte te claimen. De processen van macht en identiteit hebben directe invloed op al deze processen. Deze ontwikkelen zich op verschillende schaalniveaus - micro, meso, macro en meta.

---

¹⁷⁸ Repko, Szostak, *Interdisciplinary Research*, 426.

Figuur 2. Visualisering *More Comprehensive Understanding*

8. Conclusie en evaluatie

Door middel van een interdisciplinair onderzoek naar de factoren die ten grondslag liggen aan de protesten van 2019 in Hong Kong hebben we een alomvattend antwoord kunnen geven op de complexe onderzoeksvraag. Een positief punt van ons onderzoek is dat we een antwoord hebben kunnen bieden met betrekking tot een belangrijk recent maatschappelijk fenomeen. Door verschillende disciplines te betrekken in dit onderzoek en vervolgens te integreren, hebben we verschillende schaalniveaus geïdentificeerd die invloed hebben op het ontstaan en de ontwikkeling van protesten. Het individuele en sociale niveau zijn geanalyseerd in dit onderzoek. Daarnaast zijn historische aspecten op macroniveau bestudeerd. Het metaniveau heeft een overkoepelend niveau geanalyseerd. Dit laat zien dat protest een complex probleem is, waar niet aan tegemoet kan worden gekomen op het moment dat het protest maar vanuit één discipline of niveau wordt bestudeerd. Naar voren is gekomen dat processen van ‘gedeelde identiteit’ en ‘macht’ centrale concepten zijn die op elk niveau in deze protesten een belangrijke rol hebben. Deze concepten bieden een leidraad voor de ontwikkeling van protest.

Omdat protest een sociaal fenomeen is dat in iedere samenleving naar voren komt, kan dit onderzoek worden gebruikt om de complexiteit aan te tonen en inzicht te bieden aan onderzoekers en eventueel beleidsmakers om alle niveaus van de oorzaken bij een protest in acht te nemen. Dit is van belang om recht te doen aan de complexiteit van het fenomeen. Ook is de relevantie van dit specifieke protest in Hong Kong groot omdat de protesten nog steeds bezig zijn en zich

ontwikkelen. Ons interdisciplinaire onderzoek speelt een belangrijke rol in het verdergaande begrip van de situatie.

Desalniettemin zijn er ook een aantal kritiekpunten naar voren gekomen in ons onderzoek. Hoewel de *more comprehensive understanding* meer inzicht biedt in het ontstaan en de ontwikkeling van de protesten in Hong Kong, moet wel geconstateerd worden dat - zoals zojuist benoemd - de protesten van 2019 recentelijke gebeurtenissen zijn. De protesten in Hong Kong waren nog bezig tijdens de uitvoering van dit interdisciplinaire onderzoek naar het ontstaan en de ontwikkeling ervan. Door de recente aard van deze protesten, is er weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de protesten van 2019. In de komende jaren kan er een vervolgstudie worden gedaan waarin geverifieerd onderzoek beschikbaar is gesteld. Hierdoor kan er een wellicht specifiekere en gerichtere antwoord worden gegeven met betrekking tot de Hongkongse protesten. Desalniettemin speelt dit onderzoek een belangrijke rol in de eerste pogingen om deze specifieke situatie te kunnen begrijpen.

9. Bibliografie

9.1 Inleiding

“Veel geweld bij protesten Hongkong, 'vandaag is het extreem'”, *NOS*, (29-09-19).

Repko, Allen. F. en Szostak, Rick. *Interdisciplinary Research: Process and Theory* (3rd edition).
Los Angeles: SAGE Publications, Inc, 2016.

Purbrick, Martin. “A report of the 2019 Hong Kong Protests.” *Asian Affairs* 50, no. 4. (2019):
465-487, doi: 10.1080/03068374.2019.1672397.

9.2 Internationale betrekkingen in historisch perspectief

“The Basic Law of the HKSAR of the People’s Republic of China”, geraadpleegd van:

https://www.basiclaw.gov.hk/en/basiclawtext/images/basiclaw_full_text_en.pdf op 18-12-2019.

“The Practice of the ‘One Country, Two Systems’ Policy in the Hong Kong Special Administrative Region”, geraadpleegd van:

http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986578.htm op 15-01-2020.

Carroll, John. *A Concise History of Hong Kong*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2007.

Chan, Ming. “The Challenges of “One Country, Two Systems” Disequilibrium in China’s Hong Kong SAR, 1997–2017”, *Chinese Law & Government* 50, no. 1. (2008): 1-9, doi: 10.1080/00094609.2018.1445337.

Chou, Bill, “New Bottle, Old Wine: China’s Governance of Hong Kong in View of Its Policies in the Restive Borderlands”, *Journal of Current Chinese Affairs* 44, no. 4. (2015): 177–209.

Delatte, Anne-Laure en Maud Savar-Mornet, “Made in China, Financed in Hong Kong,” *China Perspectives* 2, (2007): 58-59.

Gittings, Danny, *Introduction to the Basic Law* (2nd. ed.). Hong Kong: Hong Kong University Press, 2016.

Hume, Tim, “Alarm in Hong Kong at Chinese white paper affirming Beijing control”, *CNN*. (03-06-2014).

- Jackson, Robert J., *Global Politics in the 21st Century*. New York: Cambridge University Press, 2013.
- Kuo, Lily. "What are the Hong Kong protests about?", *The Guardian*, 25 juni, 2019.
<https://www.theguardian.com/world/2019/jun/10/what-are-the-hong-kong-protests-about-explainer>.
- Lo, Sonny Shiu-Hing. "One Formula, Two Experiences: political divergence of Hong Kong and Macao since retrocession", *Journal of Contemporary China* 16, no. 52. (2007): 359-387, doi: 10.1080/10670560701314214.
- Lui, Tai-Lok. "A missing page in the grand plan of "one country, two systems": regional integration and its challenges to post-1997 Hong Kong" *Inter-Asia Cultural Studies* 16, no. 3. (2015): 396-409. doi: 10.1080/14649373.2015.1069053.
- Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company, 2001.
- Mearsheimer, John J., "China's Unpeaceful Rise", *Current History* 150, no. 690. (2006).
- Purbrick, Martin. "A report of the 2019 Hong Kong Protests." *Asian Affairs*, 50, no. 4. (2019): 465-487, doi: 10.1080/03068374.2019.1672397.
- Scott, Ian. *Political Change and the Crisis of Legitimacy in Hong Kong*, (Honolulu: University of Hawaii Press, 1989).
- Scott, Ian. "One country, two systems": the end of a legitimating ideology?". *Asia Pacific Journal of Public Administration* 39. (2017): 83-99. doi: 10.1080/23276665.2017.1325619.
- So, Alvin Y. "One Country, Two Systems" and Hong Kong-China National Integration: A Crisis-Transformation Perspective, *Journal of Contemporary Asia* 41, no. 1. (2011): 99-116, doi: 10.1080/00472336.2011.530039.
- Sonny Shiu-Hing Lo. "One Formula, Two Experiences: political divergence of Hong Kong and Macao since retrocession", *Journal of Contemporary China* 16, no. 52. (2007): 359-387, doi: 10.1080/10670560701314214.
- Yahuda, Michael. *Hong Kong; China's Challenge*. Londen: Routledge, 1996.
- Yip, Anastasia. "Hong Kong and China: One Country, Two Systems, Two Identities," *Global Societies Journal* 3, (2015): 20-26.
- Weng, Byron S. J. "The Hong Kong Model of "One Country, Two Systems": Promises and

- Problems." *Asian Affairs* 14, no. 4. (1987): 193-209.
- Wong, Yiu-Chung. *One Country, Two Systems in Crisis: Hong Kong's Transformation*. Hong Kong: Lexington, 2004.
- Wong, Alan, "Beijing's 'White Paper' Sets Off a Firestorm in Hong Kong". *The New York Times*. (11-06-2014).

9.3 Conflict Studies

- Bhatia, Michael. V. "Fighting words: naming terrorists, bandits, rebels and other violent actors." *Third world quarterly* 26. no. 1, (2005).
- Chan, Johannes, "Hong Kong's umbrella movement." *The round table* 103, no. 6, (2014).
- Cheng, Kris, and Holmes Chan. "In Pictures: 'Lennon Wall' Message Boards Appear across Hong Kong Districts in Support of Anti-Extradition Bill Protesters." Hong Kong Free Press HKFP, July 12, 2019. <https://www.hongkongfp.com/2019/07/09/pictures-lennon-wall-message-boards-appear-across-hong-kong-districts-support-anti-extradition-law-protesters/>.
- Cheng, Kris. "Hong Kong Gov't Tears down City's Largest 'Lennon Wall' in Tai Po." Hong Kong Free Press HKFP, November 22, 2019. <https://www.hongkongfp.com/2019/11/22/hong-kong-govt-tears-citys-largest-lennon-wall-tai-po/>.
- Chueng, Tony, Michelle Wong, and Chris Lau. "MTR Chaos, Roads Choked by Debris as Typhoon Recovery Begins." South China Morning Post, September 17, 2018. <https://www.scmp.com/news/hong-kong/transport/article/2164461/hong-kong-faces-traffic-chaos-mtr-and-bus-routes-after>.
- Cresswell, Tim, "Introduction: theorizing place." In *Mobilizing place, placing mobility* (2002).
- Coopman, Ted M, "Networks of dissent: Emergent forms in media based collective action." *Critical Studies in Media Communication* 28, no. 2, (2011).
- Coward, Martin, "Urbicide: The politics of urban destruction." *Routledge* (2008).
- Demmers, Jolle, and Mikel Venhovens. "Bluffing the state: spatialities of contested statehood in

- the Abkhazian-Georgian conflict." *Spatializing Peace and Conflict*. Palgrave Macmillan, London, 2016.
- Ferguson, James and Akhil Gupta, 'Spatializing States: towards an ethnography of neoliberal governmentality', *American Ethnologist* 29, no. 4, (2002).
- Florence, Eric, Judith Pernin. "1989-2019: Perspectives on June 4th from Hong Kong." *China Perspectives* 2 (2019).
- Hajek, Martin & Jiri Kabele, "Dual discursive patterns in Czech activists' Internet media communication." *European Journal of Communication* 25, no. 1, (2010).
- Juris, Jeffrey S. "The new digital media and activist networking within anti-corporate globalization movements." *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 597, (2005).
- Klausen, Jytte, "Tweeting the Jihad: Social media networks of Western foreign fighters in Syria and Iraq." *Studies in Conflict & Terrorism* 38, no. 1, (2005)
- Kwok, Caroline, Mantai Chow, and Claudia Hinterseer. "Laser Pointers as 'Weapons', Explained." *South China Morning Post*, August 9, 2019. <https://www.scmp.com/video/hong-kong/3021977/laser-pointer-weapon-explained>.
- Leitner, Helga, Eric Sheppard & Kristin M. Sziarto, "The spatialities of contentious politics." *Transactions of the Institute of British Geographers* 33, no. 2, (2008).
- Leung, Kanis. "Vandalism at Dozens of MTR Stations over Weekend, Firm Says." *South China Morning Post*, September 1, 2019. <https://www.scmp.com/news/hong-kong/transport/article/3025288/dozens-railway-stations-vandalised-protesters-over-weekend>.
- Lim, Merlyna, "A CyberUrban Space Odyssey: The Spatiality of Contemporary Social Movement." *New Geographies* 07, (2015).
- Lim, Merlyna, "Many Clicks but Little Sticks: Social Media Activism in Indonesia," *Journal of Contemporary Asia* 43, no. 4 (2013).
- Mattoni, Alice, "Media practices and protest politics: How precarious workers mobilise." *Routledge*, (2016).
- Pickering, William S. F, Herminio Martins, (Eds.). "Debating Durkheim." London: *Routledge*, (1994).

Schröder, Ingo W, “Introduction: Violent imaginaries and violent practices.” *In Anthropology of violence and conflict*. Routledge (2003).

Siu, Phila, Kimmy Chung, and Victor Ting. “Transport Chaos Cripples Hong Kong as Angry Protesters Flood Streets after Shooting.” *South China Morning Post*, November 11, 2019. <https://www.scmp.com/news/hong-kong/transport/article/3037223/transport-disruptions-continue-across-hong-kong-protesters>.

Stein, Laura, “Social movement web use in theory and practice: A content analysis of US movement websites.” *New Media & Society* 11, no. 5, (2009).

White, Robert W. “From peaceful protest to guerrilla war: Micromobilization of the Provisional Irish Republican Army”. *American journal of sociology* 94, no. 6, (1989).

Yeh, Oliver. “Hong Kong Unrest Drives 4x Surge in Telegram Downloads, Boosts Other Apps Used by Protesters.” *Sensor Tower* , August 29, 2019. <https://sensortower.com/blog/hong-kong-protests-app-downloads>.

Zhao, Yan, and Catherine Lai. “‘Blossom Everywhere’: Hong Kong Protests Choke Transport Links for Fourth Day as Schools Close.” *Hong Kong Free Press HKFP*. AFP, November 14, 2019. <https://www.hongkongfp.com/2019/11/14/blossom-everywhere-hong-kong-protests-choke-transport-links-fourth-day-schools-close/>.

“Internet Users,” *Internet Live Stats*, bezocht op 12 december, 2019, <http://www.internetlivestats.com/internet-users>

“Leader of Hong Kong Democracy Protests Joshua Wong to Face Trial.” *The Guardian*. *Guardian News and Media*, September 2, 2015. <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/02/leader-of-hong-kong-democracy-protests-joshua-wong-to-face-trial>.

“Telegram F.A.Q.” *Telegram*. Accessed January 5, 2020. <https://telegram.org/faq#q-what-is-telegram-what-do-i-do-here>.

“Hongkong Protests Map - Hongkong.liveuamap.com.” *Hongkong Protests Map* – hongkong.liveuamap.com. Accessed January 5, 2020. <https://hongkong.liveuamap.com/>.

De volgende selectie berichten van het LIKHG forum zijn gebruikt en vertaald doormiddel van

Google Translate: <https://lihkg.com/thread/1757567/page/1> ,
<https://lihkg.com/thread/1271959/page/1> <https://lihkg.com/thread/1644618/page/1> ,
<https://lihkg.com/thread/1610144/page/1>
<https://lihkg.com/thread/1783576/page/1>

9.4 Sociale psychologie

- Ellemers, Naomi en Haslam, S. Alexander. "Social identity theory." *Handbook of theories of social psychology*, no. 2 (2011): 379-98.
- Gunia, Amy. "A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong." *TIME*. 20 juni, 2019. <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/>.
- Gurr, Ted. "Psychological factors in civil violence." *World Politics* 20, no. 2 (1968): 245-278
- Lee, Francis L. F. en Chan, Joseph M. "Making sense of participation: The political culture of pro-democracy demonstrators in Hong Kong." *The China Quarterly*, no. 193 (2008): 84-101.
- Lee, Francis L. F. "The Perceptual Bases of Collective Efficacy and Protest Participation: The Case of Pro-Democracy Protests in Hong Kong." *International Journal of Public Opinion Research* 22, no. 3 (2010): 392-411.
- Kaeding, Malte Philipp. "The rise of "localism" in Hong Kong." *Journal of Democracy* 28, no. 1 (2017): 157-171.
- McLaughlin, Timothy. "Hong Kong's Protests Have Cemented Its Identity." *The Atlantic*. 18 augustus, 2019. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/08/hong-kong-china-protest-identity/596320/>.
- Tufekci, Zeynep. "The Hong Kong Protesters Aren't Driven by Hope." *The Atlantic*. 12 november, 2019. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/11/escalating-violence-hong-kong-protests/601804/>.
- Simon, Bernd en Klandermans, Bert. "Politicized collective identity: A social psychological Analysis." *American psychologist*, no. 56(4) (2001): 323.
- Turner, Ralph H. "The public perception of protest." *American sociological review*, vol. 4, no. 6 (1969): 815-831.
- Van Stekelenburg, Jacquelin en Klandermans, Bert. "The social psychology of protest."

Current Sociology 61, no. 5-6 (2013): 886-905.

Van Stekelenburg, Jacquelin en Klandermans, Bert. "Individuals in movements: A social psychology of contention." *Handbook of social movements across disciplines* (Springer, Cham, 2017): 103-139.

Van Zomeren Martijn en Iyer, Aarti. "Introduction to the social and psychological dynamics of collective action." *Journal of Social Issues* 65, no. 4 (2009): 645-660.

Veg, Sebastian. "The rise of "localism" and civic identity in post-handover Hong Kong: Questioning the Chinese nation-state." *The China Quarterly*, no. 230 (2017): 323-347.

Yang, Si. "VOA Interview: Hong Kong Student Activist on Why Protesters Are Afraid of China." *VOA News*, 19 augustus, 2019. <https://www.voanews.com/east-asia-pacific/voa-interview-hong-kong-student-activist-why-protesters-are-afraid-china>.

"Hong Kong: Thousands of protesters demand 'real autonomy'." *DW News*. 2 november, 2019. <https://www.dw.com/en/hong-kong-thousands-of-protesters-demand-real-autonomy/a-51089114>.

9.5 Politieke filosofie

"Hong Kong protest violence is the product of peaceful persuasion ignored," *South China Morning Post*, 25 oktober 2019, <https://www.scmp.com/comment/letters/article/3033943/hong-kong-protest-violence-product-peaceful-persuasion-ignored>

"Hong Kong protesters accused of 'reckless' violence over Christmas: Police and activists clash for third day in row with leader saying holiday 'ruined'" *The Guardian*, 25 december, 2019. <https://www.theguardian.com/world/2019/dec/26/hong-kong-protesters-accused-of-reckless-violence-over-christmas>

Adams, Rachel. "Michel Foucault: Biopolitics and Biopower." 10 mei 2017. Geraadpleegd op 20 december 2019, <http://criticallegalthinking.com/2017/05/10/michel-foucault-biopolitics-biopower/>

Allen, Ansgar, Goddard, Roy. "The domestication of Foucault: Government, critique, war." *History of the Human Sciences* 27, no. 5 (2014): 26-53.

Dapiran, Antony. "Prosperity and Freedom, Hong Kong's dilemma." In *China Story Yearbook 2017*, edited by Jane Golley, Linda Jaivin, 296-309. Canberra: ANU Press, 2018.

- Death, Carl, "Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest," *Social Movement Studies* 9, no. 3 (2010): 235-251.
- Foucault, Michel. "So is it important to think?" In *Essential Works of Foucault 1954-1984*, edited by J. D. Faubian, translated by R. Hurley, 454-458. New York: The New Press, 2000.
- Foucault, Michel. "What is critique." In *The Politics of Truth*, 41-81. Edited by S. Lotringer, translated by L. Hochroth & C. Porter. Los Angeles: CA: Semiotext, 2007.
- Foucault, Michel. *The Will to Knowledge: The History of Sexuality, Vol. 1*. Translated by R. Hurley. London: Penguin, 1998.
- Genius. "Glory to Hong Kong (Official Lyrics)" Geraadpleegd op 25 januari 2020, <https://genius.com/Thomas-dgx-yhl-glory-to-hong-kong-official-lyrics-lyrics>
- Haas, Benjamin. "A Polarized City, Mirrored in Its Diaspora." *The Atlantic*, 20 oktober, 2019. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/10/hong-kong-politics-diaspora/600250/>
- Hacking, Nils, Flynn, Andrew. "Protesting against neoliberal and illiberal governmentalities: A comparative analysis of waste governance in the UK and China," *Political Geography* 63 (2018): 31-42.
- Nee Lee, Yen. "5 charts show how protests in Hong Kong have affected the city's economy and stock market." *CNBC*, 25 december 2019, <https://www.cnbc.com/2019/12/26/hong-kong-protests-impact-on-economy-stock-market-in-five-charts.html>
- Palmer, James. "Hong Kong's Violence Will Get Worse: Police brutality has pushed protesters to extremes." *Foreign Policy*, 11 november 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/11/11/police-killing-protests-beijing-lam-xi-hong-kong-violence-will-get-worse/>
- Rouse, Joseph. "Power/ Knowledge." In *The Cambridge Companion to Foucault*, 92-114. Cambridge: Division 1 Faculty Publications, 2005.
- Rthk.hk. "Protests hitting economy worse than Sars, says CE," 9 augustus 2019. <https://news.rthk.hk/rthk/en/component/k2/1473671-20190809.htm>
- Tümmeler, Mario. "The Social Credit System and Governmentality in China." *Die Redaktion*, 17 september 2019. Geraadpleegd op 10 december 2019. <https://soziologieblog.hypotheses.org/11485>

Yu, Verna, Choi, Christy. "Hong Kong Protests: demonstrators storm legislative building." *The Guardian*, 1 juli 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/jul/01/hong-kong-protests-group-tries-to-storm-government-building>

9.6 Integratie

Repko, Allen. F. en Szostak, Rick. *Interdisciplinary Research: Process and Theory* (3rd edition).

Los Angeles: SAGE Publications, Inc, 2016.

Van Stekelenburg, Jacquelin en Klandermans, Bert. "The social psychology of protest."

Current Sociology 61, no. 5-6 (2013): 886-905.